

Štev. 17.

V Trstu, 10. septembra 1891.

Letnik IV.

Spoznavanje in stremljenje avstro-ogerskih Slovanov.

Drugih let so nasovetovali Slovani, da bi se sešli njih zastopniki na kakem skupnem shodu, da bi se zjedini v najpotrebnejših točkah. V pogledu na to, da se otvori letos v Pragi jubilejna razstava, so tu in tam takisto omenili, da bi se dal ravno letos prirediti tak shod. Na to je odgovoril jeden ruskih listov, da taki shodi ne vedejo do praktičnih ciljev, in to iz raznih razlogov. Pokazal je na težave, katere se v obče delajo slovanskim shodom ravno v našem cesarstvu. Nasprotniki slikajo takoj namišljena strašila o panslavizmu, in vladni organi le preradi postopajo v smislu nasprotniškich glasil. Ruski list je zato nasovetoval, naj bi se Slovani rajši poprej spoznavali drug drugega, torej potovali v razne slovanske zemlje ter se tam z lastnimi očmi preverjali o mišljenju in občem stanju soplemenikov.

Slovani avstro-ogerski in tudi zunanji Slovani so letos dejanski ravnali takó, kakor da bi bili poznali ali brez pomišljanja poslušali ruski glas. Hodili so in hodijo še na Praško razstavo brez namere, da bi se ondi sešli z določnimi zastopniki drugih soplemenikov, in brez namere, da bodo govorili ali celó zjedini se o raznih točkah, ki so zanimive in bolj ali manj aktualne za skupnost ali skupine slovanskih narodov. Jednako, brez posebnih programov, obiskujejo vsaj nekateri Slovani sedaj hrvaško razstavo v Zagrebu.

Ravno neprisiljeno shajanje Slovanov raznih narečij na češki in hrvaški razstavi pa dokazuje pojedinim obiskovalcem teh razstav, da kongresi ali skupni shodi Slovanov bi v resnici ne vedli do zaželenih ciljev. Mišljenje raznih slovanskih oddelkov je še prerazlično, tu in tam prenezrelo, da bi se mogli zjediniti ne samo v mišljenju, ampak tudi za skupno delovanje na to ali ono odločilno stran. Kdor je optimist med Slovani in se nadeja naglega preobrata na boljše med njimi, ohladi se nekoliko v svojih nadah in gledé na slike, katere si je vstvarjal gledé na bližnjo bodočnost. Na-

sprotniki slovanski imajo časa dovolj, da še nadalje po svoje obračajo politiko in njeno taktiko proti skupnosti in skupinam slovanskih narodov, bodisi avstro-ogerskih, bodisi zunanjih, zlasti balkanskih. Zapadniki so krasno izvrševali svoje načrte, ko se jim je posrečilo, da morejo do današnjega dne izpodkopavati pojedine slovanske narode, s tem pa zaprečevati vsako izdatno približevanje tudi za najnedolžniše skupne kulturne potrebe. Ti zapadniki so pred vsem otežili medsebojno spoznavanje slovanskih narodov, in posledice se kažejo v tem, da isti narodi ne morejo z lehka priti do složnega, soglasnega stremljenja na to ali ono stran.

Težave medsebojnemu spoznavanju provzročuje dejstvo, da pišejo Slovani v raznih narečjih ali takó imenovanih lastnih literaturnih jezikih. Vsled tega se potratí neizmerno duševnih sil in potresi takisto neizmerno za literarne plode teh sil, ne da bi ti naporí, ti stroški bili *vsem* slovanskim narodom na korist. Najboljše misli, najboljši načrti in programi ostajajo po največ dobiček onemu slovanskemu narodu, v narečju katerega so se priobčili ti duševni plodi. Le redko je zrno, katero se zaseje tudi med druge slovanske narode. Tako se mnogo izbornega, more biti ne več ponavljajočega se duševnega gradiva izgubi za vselej, in ako se ponovi nekod, poraja se zopet od začetka, z izvirno močjo, kakor da bi prednikov ne bilo za iste misli ideje in načrte.

Taka je s slovansko literaturo v obče, taka je s teorijami in načrti politiške literature posebe. Mi smo se na Češkem sami preverili, da mnogo tega, kar imamo za zlato zrnje, kar poštevamo za silno važno v pogledu na dejstvene in aktualne potrebe, pojedini Slovani niti po imenu ne poznajo, in zasledili smo celo, da celó voditelji kakega slovanskega naroda niso poučeni o točkah, ki neizogibno spadajo v program aktualne politike Slovanov v obče in avstro-ogerskih Slovanov posebe.

Slovanske novine z večine nimajo urednikov, kateri bi čitali novine vseh drugih slovanskih narodov; zato mnogo prezrejo, kar je po novinah, pisanih v drugih narečjih, in kar bi bilo važno tudi za druge slovanske narode in ne samo za oni oddelek, v narečju katerega so se po naključju priobčili dotični članki ali spisi kakoršne si bode oblike. Slovanski narodi po takem porabljajo vsak zase svoje najboljše moči, ne da bi se mogli nadejati, da, kar vstvari ali izumi nadarjen sin jednega naroda, bi prišlo v prid tudi kakemu drugemu slovanskemu narodu ali celó vsem ostalim slovanskim narodom.

Iz takih nedostatkov je še posebej razvidno, kakó modro so za se ravnali zapadniki, da so z uspehom zabranili Slovanom rabljenje kakega skupnega literarnega jezika.

Skupni literarni jeziki so doslej Slovanom zapadni jeziki, najbolj nemški, ali pa francoski; in iz tega, da zajamajo slovanski narodi svoj pouk o soplemenikih iz tujih, posebej nemških novin, je razvidno, da se slabo poučujejo drug o drugem.

Druga težava spoznavanja je v tem, da novine slovanske, kedar poročajo o drugih Slovanih, ne vedó in ne morejo ločiti, kaj je notranje preverjenje, zaresna težnja in kaj samo taktika drugega slovanskega naroda. Mi smo n. pr. slišali češkega vnetega rodoljuba, ki je priporočal drugim Slovanom, naj bi ničesar ne pisali o češkem zgodovinskem državnem pravu, češ, da ostali narodi ne morejo poznati prav čeških razmer.

Dejstveno je tako priporočilo mnogo uvaževanja dostojno, ali ravno to sili, da se Slovani morajo vendar spoznavati, takó da bodo poznali naposled načela in taktiko strank vsakega naroda posebej.

Poleg tega, da bi bil skupen literarni jezik potreben za medsebojno spoznavanje slovanskih narodov, kaže se tudi potreba spoznavanja s potovanjem in osebnim razgovarjanjem. Kajti, tudi ko bi se posrečilo, da se dobro poučijo Slovani o pravem stremljenju pojedinih narodnostij slovanskih, ostaje vendar še taktika, katero je treba ločiti od načel in ciljev. Slovani dejanski mnogokrat krivo sodijo drug drugega, ker ne poznajo taktike pojedinih strank. Takó bi sodili n. pr. mi, da sta obe glavni češki stranki kot taki boljši, nego je tu pa tam njina taktika, a takó soditi je možno le potem, če človek zvé nekoliko tudi tega, kar ne spada k vsakodobni taktiki.

Narod in stranke prav spoznavati pa se dá gotovo bolje s potovanjem, osebnim opazovanjem in razgovarjanjem, nego pa po nedostatnih literarnih istočnikih, posebej ako so ti viri še tuji, kakoršni so vsekakor v nemških novinah raznoterih strank.

Potovanje pa se izvršuje posebno tedaj najrajše, kedar so tudi zunanji povodi zato, in da so razstave za take namere primerne, kaže potovanje zastopnikov

in zastopnic raznih slovanskih narodov na češko in hrvaško razstavo. Nemci so tudi za medsebojno spoznavanje in spodbujanje v mnogo ugodnejšem položaju tudi v avstro-ogerskih mejah. Oni prirejajo še bolj pogostoma raznovrstne, obče in omejene razstave, katere obiskujejo mnogoštevilno. Potem imajo turnerske shode, na katere zahajajo tudi zunanji Nemci. Ravno takó hodijo turnerji avstro-ogerskih Nemcev na turnerske shode v Velikonemčiji, in v Avstriji so posebne turnerske skupine, katere celó po društvenih pravilih spadajo k celokupnosti turnerskih skupin Velikonemčije. Potem imajo Nemci zbere svojih „Sängerbundov“, kateri se prirejajo sedaj v našem cesarstvu, sedaj v Velikonemčiji.

Nemški strelci, gasilci itd. so jednako organizovani; vsled tega se shajajo člani iz raznih dežel. O nemškem Schulvereinu nam ni treba niti govoriti, ker odmev z njegovih občnih zborov se dovolj glasno razlega po slovanskih zemljah Avstro-Ogerske. Jednako odveč bi bilo omenjati raznovrstne znanstvene in shode za praktične namene, saj jih Nemci vsako leto prirejajo ali na Dunaju ali kjer si bode v Avstro-Ogerski. Pri tem ne navajamo še drugih društev, katera imajo Nemci zunaj našega cesarstva za pospeševanje skupnih kulturnih interesov, na zborih katerih se shajajo Nemci, kakor iz Velikonemčije, takó tudi iz Avstro-Ogerske in raznih drugih dežel, do kamor seza nemški jezik („so weit die deutsche Zunge klingt“).

Umevno je, da se Nemci na takih shodih ne spoznavajo samo, ampak tudi združujejo za skupno stremljenje. Slovani avstro-ogerski in še manj v družbi teh zunanji Slovani nimajo ne takih organizacij, ne shodov ali zborov, ki bi se dali primerjati z nemškimi zasnovami, in da Slovani na pridejo do takega organizovanja in odgovarjajočega delovanja, za to skrbé njih narodni nasprotniki in pa lastna kratkovidnost, oziroma omejena raznovrstna sebičnost.

Ni čudo po vsem tem, ako ne prirejajo Slovani kongresov, in da bi na njih ne dosegali zaželenih uspehov, tudi ko bi jih mogli prirejati brez zavir. Vsled tega pa tudi ni čudo, da se vrši pravo medsebojno spoznavanje le polagoma, in da se združujejo za skupno stremljenje še počasniše. Niti v avstro-ogerskih mejah niso jedini doslej tudi gledé na samo jedno točko, da bi skupno delovali za njo. To kaže dejstvo, da še le sedaj nasvetujejo nekako obče kulturno društvo za najnujnejše potrebe in še te samo defenzivnega značaja. Dá, niti v Cislitaviji se Slovani niso združili do današnjega dne za kako praktično in nujno, z druge strani tudi izvršljivo točko. In še če preziramo Poljake kot neslovanske politike, niti potem ni zaslediti še prave složnosti. Ali jih ločijo načela, cilji, ali pa taktika.

Danes vidimo med avstrijskimi Slovani pravo vrenje, katero ima v sebi še mnogo gošče, ali z drugimi besedami, katero bo potrebovalo še časa in naporov, da

se izčisti in skristalizuje. Programi se kopičijo vedno novi, stremjenja se pojavljajo istodobno različna, in tudi gledé za jedne iste točke priporoča se od različnih narodov in strank različna taktika. Tu postavljajo državno zgodovinsko pravo na prvo mesto; ondisto se trdi, da izvršba narodne enakopravnosti gre v vrsti naprej pred državnim pravom. Tam se omejujejo samo na deželno avtonomijo, pa hočejo doseči tudi izvršbo narodne enakopravnosti. Ondisto se zahteva razširjanje deželne avtonomije, kljub temu, da je ta smrtna sovražnica pravi izvršbi narodne enakopravnosti. In ravno od ondi se poudarja v državnem zboru potreba samo polovičarske narodne enakopravnosti.

Kedar se poudarja zgodovinsko državno pravo, poštevali ti ali oni samo sebe, prezirajo pa, da imajo jednako državno pravo tudi drugi.

Z jedne strani lové celó neslovansko poljsko frakcijo, da bi ostala zaveznica slovanskih zastopnikov, z druge strani se pa poudarja potreba, na primer, da bi se ločila Dalmacija iz cislitavskih kraljevin in dežel, brez poštevanja okolnosti in sosebno dobe, kedaj bi bilo, to ločenje potrebno. Torej z jedne strani se iščejo stari neslovanski zavezniki, z druge strani se hočejo ločiti predčasno zanesljivi zavezniki. Jedni menijo, da jim je narodna enakopravnost uže določena po deželnih zakonih; zato prezirajo potrebo, da bi se izvršila s posebnim zakonom, sklenenim v državnem zboru.

V češki kraljevini se dejstveno trgajo Nemci od Čehov, in se vsled tega razdeli kraljevina na dva kosa po narodnosti; kljub temu menijo, da bo kraljevina skupna, ako bodo samo materialni interesi zastopani po skupnem deželnem zastopu.

Kljub razkosovanju po narodnosti v kraljevini se ne poudarja dovolj neizogibna potreba jednakega razmejevanja ali ločenja v Moravi in Sileziji.

Poudarja se z jedne strani državno zgodovinsko pravo, z druge pa primernost tudi same preproste deželne avtonomije brez takega prava. Podtika se celó jednemu

voditelju, kakor da bi zahteval strog federalizem, nekake združene države našega cesarstva, v tem ko ne vidijo drugi take neizogibne potrebe za rešenje slovanskih narodnostij, preverjeni, da nacijsionalna avtonomija obseza sicer manj, pa vsa potrebna uslovja za ohranjenje in razvoj vsakega naroda posebe, ter za jedno preverjeni, da nacijsionalna avtonomija se dá izvršiti brez nepremagljivih zaprek, v tem ko za „zjedinjene države“ ali federalistiški ustroj delajo največe zapreke zunanji poleg notranjih činiteljev.

Nacijsionalni avtonomisti dokazujejo zajedno, da kdor hoče pobijati vspešno duvalizem, mora tudi nasprotovati federalizmu v obče, ker smatrajo duvalizem federalizmom prve stopinje.

Taka načela, taki nazori, taka stremjenja se pojavljajo istodobno in ravno v sedanjí čas.

Umevno je torej, da od složnega mišljenja, od zjedinjenega stremljenja, od skupnih ciljev so avstro-ogerskih Slovani še daleč, daleč. Ako jih ne prehití čas, ako ne bodo hitreji dogodki, nego oni v svojem delovanju, utegnejo se približati boljšemu spoznavanju in osebnemu razgovarjanju s potovanjem raznih zastopnikov v razne slovanske zemlje. Razstave, shodi in zbori so primerna sredstva zato, in ker društev za skupne potrebe Slovani avstro-ogerski in Slovani v obče še nimajo ne po kakovosti, ne po kolikosti, kakor Nemci, bo vsakatero novo organizovanje pomenjalo obrat na boljše. Kongresi razsvetljenih duhov slovanskih narodov bi pospeševali tudi uže sedaj spoznavanje in vsled tega približevanje, samo nadejati se ni, da bi dospeli na takih shodih do zaželenih skupnih programov.

Društva pa za skupne potrebe in namene, ako si jih osnujejo, dokažejo posebe potrebo kulturnih vezí, katere je treba vstvariti, ako hočejo kedaj Slovani zares veljati pred drugim svetom kot kulturni narod, z oddelki, sposobnimi za istovrstno kulturno delovanje. Tuji narodi, sosebno nemški, naj bodo Slovanom v zgled, kako se je organizovati za medsebojno spoznavanje in stremjenje.

Obče šolsko društvo avstro-ogerskih Slovanov.

Kakor znano, je bila avstrijska vlada lani razpustila italijansko šolsko društvo „Pro Patria“ zaradi raznih nezakonitostij in pojavljenj, katera se niso zlagala z duhom lojalnosti. Letos je ista vlada potrdila novo ital. društvo „Lega nazionale“, katero po besedah ital. listov samih ima jednaka pravila in bo dosegalo iste namene, kakor poprejšnje društvo. Začela pa je „Lega nazionale“ delovati také intenzivno, da šteje uže mnogo podružnic in na tisoče članov; denarna podpora pa ji ne dohaja samo od društvenikov ampak tudi od raznoterih podpornikov in drugih društev.

Dohajala ji bode podpora tudi iz Italije, kakoršno dobiva tudi „Schulverein“ avstrijskih in ogerskih Nemcev od raznih društev in iz raznih dežel Velikonemčije.

Nemško šolsko društvo deluje sosebno med Čehi in Slovenci; „Lega nazionale“ pa poleg Tirolskega sosebno na Primorskem in po Dalmaciji. „Lega nazionale“ rasteza svoje delovanje torej tudi na zemlje, kjer živé tudi Hrvati in Srbohrvati. Srbom, kolikor so zastopani kot taki, torej s pravo organizacijo tudi v cerkvenem pogledu, ne more priti ne „Lega nazionale“, ne kako drugo agresivno in raznarodujoče

društvo lahko do živega. Ostajajo torej v južnih deželah poleg Slovencev jedino Hrvati v nevarnosti nasproti takim društvom.

Ko so pred desetimi leti vstvarili nemško šolsko društvo, smo mi v tedanjem glasilu goriških Slovencev opozorili takoj ne samo na nevarnost novega nemškega društva, ampak tudi na potrebo zasnovanja jednakega društva za vse avstro-ogerske ali vsaj avstrijske Slovane. Tedaj se na Slovenskem niti zganili niso, misleč in govoreč, da nemško društvo pogine ravno takó nagloma, kakor je nastalo. No dejstva so kmalu sledila, podružnice nemškega društva so se snovale v vsaki deželi, kjer bivajo Slovenci, vsako leto v večem številu, in ta dejstva so porodila v obrambo slovensko šolsko društvo.

Jednako agresivno postopanje nemškega šolskega društva je imelo za posledico zasnovo. „Osrednje matice šolske“ na Češkem. Ali ne Čehom, ne Slovincem ni prišlo na misel, da bi zasnovali skupno šolsko društvo, katero bi pomagalo tem in onim vselej tam, kjer bi zahtevala najbolj potreba. Še manj pa je prišlo do tega, da bi bili tudi drugi Slovani zdramili se za skupno šolsko društvo. Molčali so Poljaki, ker tem vsaj v tej dobi ne preti naravnost še nevarnost, in ker so takó srečni, da celó sami zahtevajo več nemščine po svojih šolah.

Slovaki in avstro-ogerski Rusi so v gmotnih bedah, borijo se za lastne zasnove; njim ni zameriti, da ne morejo združevati se za skupne namene, a priznati je, da oni so jednako Slovincem vedno kazali na potrebo solidarnosti avstro-ogerskih Slovanov, da bi rešili svojo narodnost. Srbi, ki so po cerkveni avtonomiji zaščiteni v narodnem pogledu, so najlaže pozabili na kulturne potrebe, katere imajo ostali Slovani. Do praktičnih mislij niso prišli pa tudi Hrvat transilivski. Jedno tako misel so sprožili še le sedaj, ko je začelo ital. šolsko društvo pod novim imenom delovati tudi med hrvaškim prebivalstvom cisilivskih dežel.

Hrvaški „Obzor“ od 13. avg. t. l., govoreč o „Lega nazionale“ namreč nasvetuje to-le: „Svi Slaveni u monarkiji imali bi ustrojiti jedno veliko kulturno društvo, koje bi se pak dielilo na podružnice. To bi društvo imalo dvie svrhe: prvu, da goji slavensku duševnu solidarnost, a drugo, da pojedininim slavenskim granama pruži podpore i pomoći proti tudjem uplivu. Društvo bi pružilo prilike svim predstavnicima raznih slavenskih narodnosti, da se nadju skupa jedan ili dva puta na godinu; a s druge strane u toj solidarnosti svaka bi pojedina narodnost crpila krieposti i snage proti elementima raznarodjenja. Velika „slavenska liga“ imala bi podružnicima: hrvatsku ligu, slovensku ligu, češku ligu itd. „Hrvatska liga“ bila bi jedna: njezini bi članovi bili Hrvati s jedne i s druge strane Velebita „Liga“ bi imala pripomoći, da Hrvati Istre dobiju svoju gimnaziju itd.“

Ta nasvet za osnovanje posebne „slovanske lige“ so sprejeli tudi drugi hrvaški listi, kakor Zadarski „Narodni list“, „Naša Sloga“, „Il Diritto Croato“, in je jako zanimivo vso stvar razpravljala tudi „Edinost“, ki je obče glasilo primorskih Slovencev. Zajedno so nekateri teh listov dokazovali, da

je delovanje društva „Lega nazionale“ naperjeno proti Slovincem in Hrvatom, omenivši vzroke, zaradi katerih bi v lastnem interesu ne smeli Italijani raznarodovati teh Slovanov, ko imajo poslednji in prvi skupne interese, da bi se branili proti skupnemu nasprotniku, proti germanizovanju.

Ako si ogledamo jedro nasoveta za osnovo „slovanske lige“, bi bilo to samo drugo ime za obče šolsko društvo avstro-ogerskih Slovanov. Kajti po besedah „Obzora“ bi se omejevalo na vzdrževanje, snovanje in podpore šol. Kar se dostaje tega, da bi se zastopniki slovanskih narodov seznanjali s potrebami teh narodov po jedenkrat ali dvakrat na leto, tudi ne preseza namenov, katere dosežajo nemška in italijanska šolska društva.

Slovani bi se kot Slovani mogli shajati na občnih zbiorih slovanskega skupnega šolskega društva ravno takó iz raznih avstro-ogerskih dežel, kakor so zastopani Nemci in Italijani iz raznih dežel na zbore njih šolskih društev; znano je celó, da prihajajo na zборе nemškega Schulvereina iz Berolina, Königsberga, Monakovega, Lipsije itd., torej celó iz Velikonemčije, in jednako znano je, da občne zборе nemškega „Schulvereina“ pozdravljajo celó c. kr. namestniki ali njih pooblaščenici.

Ker podtikajo slovanskim društvom, shodom itd. celó take namere, katerih niti ne izražajo, niti nimajo sami, je bolje, da se tudi pri svojih zasnovah držé strogo imen, katera strogo odgovarjajo stvari, in mi bi za tu mišljeno stvar nasovetovali, da, ako pridemo do take zasnove, opustimo ime slovanske lige in jo nadomestimo z imenom „Občega šolskega društva avstro-ogerskih Slovanov“. S takim imenom imamo zajedno primerno orožje v rokah, da primerno odbijemo vsakatera sumničenja, z druge strani pa pokažemo na *defenzivni* značaj takega društva, katero se vstvari še le potem, ko so zasnovali Nemci, Italijani in Madjari svoja društva, in kar je posebno pomenljivo, še le v dobi, ko je po dejstvih dokazan agresivni in raznarodujoči značaj imenovanih tujih društev.

Novo bi bilo gledé na namerjeno zasnovo jedino to, da bi Slovani dobili šolsko društvo, katero bi *dejstveno* mogli podpirati vsi avstro-ogerski Slovani, v tem ko se bi podpora obračala samo na take strani, kjer bi bila potreba dokazana in zares nujna. Sebičnost, ki je v tem, da skrbé avstro-ogerski Slovani samo v mejah svojih narečij in narodnostij, bi se vsaj nekoliko skrcila ter bi se obudila požrtvovalnost za skupne kulturne potrebe, kakoršne se kažejo v varovanju slovanske mladine, da se ne izneveri po tujih šolah.

Gledé na Slovence in Čehe, kateri uže imajo svoji šolski društvu, bi bilo treba prenarediti pravila teh društev, ker bi se podredili kot dve narodni skupini občemu šolskemu društvu. To bi ne delalo preglavice ne Čehom, ne Slovincem, ker potrebe ostanejo pri njih stalno velike, in bi ta dva naroda še vedno dobiček imela od občega šolskega društva.

Zgled uresničenega občega šolskega društva, po katerem bi dobil vsak slovanski narod kot tak svojo „podružnico“ ali narodno šolsko skupino, bi kazal vsaj za jeden del

nato, kaka bi bila z narodno avtonomijo. Poslednja obseza zaščito narodnosti in jezika na vse strani, ker bi dobil vsak narod svoj juristiški organ ali zastop, ki bi skrbel za narodnost in jezik svojega naroda.

„Obzor“ trdi, da, kedar bi bila n. pr. Dalmacija politički zedinjena s Hrvatsko, bi v Dalmaciji ne bilo potreba kake podružnice skupne lige ali, po našem, podružnice občega šolskega društva.

To bi bilo tedaj resnično, ako bi Hrvatska postala v narodnem pogledu toliko samosvoja, da bi ji se ne mogla Ogerska mešati v narodnostne zadeve hrvaškega, oziroma skupnega hrvaškega naroda. Drugače je sama nacionalna avtonomija v zaščiti narodnosti in jezika kakega naroda še vedno boljša, nego kaka politička „samostalnost“, katera pa je vendar pod raznarodujčim vplivom kakega drugega, politički še mogočnejšega naroda.

Obče šolsko društvo avstro-ogerskih Slovanov, katerega pa še ni, in nam je še le čakati, da se zasnije, bi svedočilo o prvem praktičnem koraku, storjenem za skupne kulturne potrebe, in ker doslej niso bili še ukrenili ničesar takega, bi

bila ta zasnova zajedno zgodovinski zaznamovani mejnik, pred katerim se je samo mislilo in govorilo o skupnih kulturnih potrebah, storilo pa se je nekaj praktičnega še le in ravno s tem mejnikom. Ta mejnik, kakor smo rekli, bi kazal pot do narodne avtonomije, in ko bi se ta pot le nekoliko bolj ukladila z zgledom občega šolskega društva, bi imelo poslednje še posebne in povečane zasluge. Da, ravno v tem, da je „Obzor“ izrecno nasovetoval po jedno ligo za vsak narod posebe, tiči še poseben pomen tega nasoveta.

Da bi se nam pa ne ugovarjalo, kakor da bi mi zahtevali manj, nego bi obsežala kaka „slovanska liga“, ponavljamo, da v razkladanju nasoveta „Obzora samega“ ne zaslediš več, nego ravno to, kar izpolnjujejo tuja obča šolska društva, z druge strani pa poudarjamo, da imajo avstro-ogerski Slovani še mnogo več skupnih potreb, nego jih je izrazil hrvaški list.

Tem potrebam pa je najprimerniše zadoščevati po ločenih, torej posebnih skupnih društvih, in tudi zaradi tega je potrebno, da dobi nasovetovana „slovanska liga“ svoj izraz v posebnem občem šolskem društvu avstro-ogerskih Slovanov.

F. Podgornik.

O kritiki dra. Mahniča.

III.

K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

(Dalje).

d) Gledé na bogosluženje, specijalno liturgijo ali mašo. 2) Liturgija v gorenji Italiji. (Nadaljevanje).

Da se Karol Veliki, vstrajno stremeč, galikanski cerkveni obred odstraniti z rimskim, ni omejil na gorenjo Italijo, temveč da je imel vso svojo državo pred očmi, dá se dokazati tudi s pomočjo sklepov onih konciljev, kateri so smatrali za svojo dolžnost, popolnoma zadostiti „Sanctae admonitioni“ cesarjevi, zlasti ko so spoštovali tega in hoteli, da se spoštuje kot istočnik cerkev Božjo razsvetljujoče modrosti in kot rektorja svete cerkve Božje, poklicanega za kakoršno koli spremembo njih sklepov. Potreba nam je pokazati jedino na sklepe uže omenjenega Mogunškega koncila,¹⁾ sklicanega leta 813, kateri sklepi zaukazujejo post (ieiunia quatuor temporum) po rimskem obredu („sicut est in Romana ecclesia“²⁾) in celó deljenje sakramenta krsta po rimskem običaju (secundum Romanum ordinem³⁾), ne ker je bilo to volja („Sancta admonitio“) morda rimskega Apostolskega stola, kateri ni

nič ugovarjal proti obredu od V stoletja njemu podrejene galikanske cerkve, temveč ker je bila to volja tudi na cerkvenem polju kot oblastnikov nastopajočih prvih rimsko-nemških cesarjev.⁴⁾

Od ostalih pokrajin frankovske države se je razločevala gorenja Italija samo s tem, da je bila jedva odtrgana Longobardom in pridružena državi, in se je kazala nasproti zmagovalcu uže manj pokorna, nego ostali deli države, kjer je bila uže popolnoma utrjena avtoriteta Karola Velikega. Upor proti temu, da je cesar Karol odstranjeval staroobičajni galikanski obred z rimskim obredom, je bil torej, kakor je umevno, sosebno močan, zlasti ko so bili škofje gorenje Italije od leta 557 pretrgali vsakatero skupnost ali občnost z rimskim Apostolskim stolom, in celó ko se je naposled v

¹⁾ Pri krstu pač ni šlo morda za nadomeščenje potapljanja, odgovarjajočega besedi „Baptismus“, s polivanjem, ker poslednje je bilo tudi v Rimu do XIV stoletja dovoljeno jedino izjemoma v silah, drugače pa izključno jedino potapljanje. (Surii Carth. Conc. tom. I pag. 729 S. Leoni Magni epist. IV. Prim. Binterim Geschichte der Concilien. Mainz 1843 tom. V. pag. 350.)

Šlo je torej za odstranjenje mnogo manjših galik. ritualnih svojstev pri krščenju, za katerim odstranjenjem je stremil Karol Veliki, in sicer v Germaniji, v tem pa je še drug dokaz za našo gorenjo trditev, da je namreč tudi v Germaniji prvotno gospodoval galikanski obred in se je še le polagoma odstranil z rimskim obredom. No celó brezozirni energiji Karola Velikega se to ni posrečilo do cela; kajti v 4. seji pod predsedništvom metropolita Sifrieda leta 1279 v Koloniji (Köln) izvrševanega koncila je bilo z nova urediti vedenje klera pri administraciji sakramenta krsta. (Prim. Binterim l. c. tom. V pag. 281.)

¹⁾ Surii Carthusiani Conc. Coloniae Agrippinae 1567 tom. III pag. 285 sq.

²⁾ Cap. 34.

³⁾ Cap. „Sacramentum itaque baptismatis, ut, sicut sancta vestra (Caroli Magni) fuit admonitio, ita concorditer ac uniformiter in singulis parochiis secundum Romanum ordinem inter nos celebratur“.

prvem letu VIII. stoletja povrnila ta občnost, so bili še vedno zjedineni pod Oglejskim patrijarhatom ter so priznavali bolj samo nominalno zavisnost od papežev, torej so uvajanje s silo rimskega obreda perhoretkovali tudi v pogledu na te razmere. Karol Veliki ni bil ravno take narave, da bi se umaknil pred še takó silnim uporom, dal je torej sešodno v gorenji Italiji čutiti težo svoje sile, kakor to dovolj obširno pripoveduje XI. stoletju pripadajoči Milanski zgodovinar Landulf.

Po Landulfu je Karol Veliki, dosegi poprej pri znamenitem rimskem koncilju sklep, kateri zaukazuje odstranjenje takó imenovanih ambrozijanskih cerkvenih knjig, vse te knjige, katere je nekaj dobil v dar, nekaj pa kupil ali s silo si prisvojil neki ali vrgel v ogenj ali odpeljal seboj⁵⁾, temu upirajoče se duhovnike pa celó kaznoval s smrtjo. Galikanski škof, zajedno spovednik Karola Velikega, Evgenij, pa da je to osebo grajal pred papežem in je konečno tega in cesarja pripravil do privoljenja, naj bi razsodil Bog sam, ali naj bodo navedene cerkvene knjige dovoljene ali ne. Zatorej so v prisotnosti papeža in drugih prisotnih škofov položili oba sakramentarja (Rimski in Milanski), dobro zapečatjena na svetemu Petru posvečeni oltar; potem so zaprli cerkev na 3 dni, katere je bilo postiti se in moliti, in so se pri tem dogovorili, da dajo prednost onemu izmed obeh misalov, kateri najdejo po določenih treh dneh odprt brez človeške pripomoči. Ker po prešlem določenem obroku škofje, ki so prišli pod vodstvom papeževim, in brezštevilni drugi duhovniki, niso našli v cerkvi nobenega misala odprtega, združili so se zopet k drugi goreči molitvi, na kar sta se istočasno z velikim šumom odprla oba misala. In to čudo je ambrozijansko liturgijo povzdignilo zopet do take časti, da se je dovolilo njeno rabljenje poleg rabe gregorijansko-rimske liturgije.

Takó se bistveno glasi pripoved Landulfova; ako pa jo presojamo, nam ni prezirati tega, da je Landulf Milanski historik, kateremu je bilo z jedne strani, kakor naravno, najbolj pri srcu Milansko bogoslužje, katero so za njegove dobe imenovali že ambrozijansko, in kateremu so bili z druge strani zapiski ali ustna sporočila, odnašajoči se na njegovo rojstveno mesto, vsekakor pristopniši, nego pa zgodovinski viri, ki se dostajajo drugih delov frankovske države. Tudi je očitno, da so nekateri deli pripovedi napačni. O koncilju, ki bi bil v oni dobi v Rimu, in katerega bi se bilo udeležilo celó 157 škofov, vé zgodovina ravno takó malo, kakor o nameri rimskega Apostolskega stola, da bi odstranil od rimske razlikujočo se liturgijo gorenje Italije ali kake druge pokrajine rimsko-nemškega cesarstva. O galikanskem škofu Evgeniju, kateri bi bil h Karolu Velikemu v ožih odnošajih, ne vemo tudi nič, o čudesu z obema misalom molče vsi istočasni italijanski zgodovinarji.

⁵⁾ „Omnes libros Ambrosiano titulo sigillatos, quos vel pretio, vel dono, vel vi habere potuit, alios comburens, alios trans montes, quasi in exilium secum tulit.“ (Muratori Collectio scriptorum rerum Italicarum tom. IV pag. 834).

Takó sodijo v obče o pripovedi Landulfovi, sešodno Binterim in celó znameniti kritik Muratori. Ako jo torej poštevamo z zgodovinskega stališča, ima samo vrednost legende. Ne dá pa se tajiti, da so vsaki legendi v podstavo zgodovinska dejstva, naj si kažejo še toliko oné svojstvene oblike, v katere jih običajno oblači ustno sporočilo. Vsekakor se po Karolu Velikem v odstranjenju Milanskega cerkvenega obreda rabljeni drakonski ukrepi do cela zlagajo s silovitim, iz drugih zgodovinskih istočnikov znanim in uže omenjenim postopanjem, s katerim je skušal isti cesar rimski obred udomačiti v ostalih pokrajinah svoje države; in ravno zaradi tega ne dvomijo o tem, da je pravi ta del, ki obseza zgodovinsko jedro Landulfove povesti. Podatek pa, kakor da bi bil rimski Apostolski stol nameram cesarja Karola pritrdil s konciljem ali brez koncilja, in da bi se bil s tem vsaj posredno udeležil okrutnostij, katere je učinil cesar v gorenji Italiji, ni samo iz uže navedenega vzroka, ampak tudi zaradi tega absolutno napačen, ker naravnost oporeku ostali vsebini povesti.⁶⁾

⁶⁾ Tudi je drug važen vzrok, kateri naravnost izključuje papeško pritrdjenje k silovitemu, po cesarju Karolu izvrševanemu iztrebljenju galikanskega bogoslužja. Poleg častne stvari, katero je videl prvi rimsko-nemški cesar v uvajanju rimskega cerkvenega obreda v svoji državi, je skušal on galikanski obred, kateri, kakor rečeno, je bil vstóčnega tipa, tudi in morda še bolj iztrebiti iz političkih razlogov, da bi Zapad z Vstokom združujoče vezi kar najbolj možno oslabil na vsako stran, s tem pa pripravljaj oni antagonizem, ki je nastopil dejanski in je v poslednji analizi vedel do cerkvenega razkola.

Uže zgorej, ko smo govorili o fazah izračunjevanja veliko-nočnega praznika, smo kazali nato, da je namerjal Karol Veliki odstraniti na Zapadu devetnajstletni lunin cikel, ki je podstava temu preračunjevanju, in takó med Zapadom in od njega sovražnim Vstokom provzročiti prepire, in da ga je Alcuin zadrževal od tega koraka. Spominjali smo se zgorej tudi četverih Karolinških knjig (Libri Carolini contra synodum graecorum de imaginibus) in pristavljamo tukaj še, da je na cesarski ukaz spisano delo izrecno obrneno proti sklepom VII. ekumenskega koncilja (II Nicejskega) od leta 787; dasi so se ti sklepi izvršili s sodelovanjem papeških legatov, in jih je papež Hadrijan odobril ter posebe zagovarjal proti vsem nasprotnikom. To vendar nikakor ni zaviralo nobene avtoritete ne priznavajočega cesarja Karola, da bi se ne upiral tem sklepom v Libri Carolini ter da bi v istih ne zaznamoval kot „Synodus Graecorum“ onega koncilja, ki ga je papež pripoznal ekumenskim, in kateri še dandanes vesoljna cerkev spoštuje kot tak, in to je učinil, samo da bi zasejal seme nesloge med cerkvami Vstoka in Zapada.

Cesar Karol je sicer neki pozvedoval mnenja škofov o sklepih VII. ekumenskega koncilja in zaukazal, da bi se poštevati v Karolinških knjigah, ali svetovno znano merodavno mnenje papeževga ni brigalo, in so torej mogli biti sami taki škofje, kateri so bili pozvani, izjaviti svoja mnenja, kakoršne uže poznamo iz obravnavanj in sklepov leta 813 sklicanega Mogunškega koncilja. Ti na navedenem koncilju mnogoštevilno zbrani „humillimi famuli ac missi“ cesarjevi so spoštovali v tem „verae fidei rectorem, qui suis temporibus sacrae sapientiae fontem aperiens, oves Christi indesinenter sanctis reficit alimentis, ac divinis instruit disciplinis . . . sanctaque sapientia sua et devotissimo studio caeteros reges terrae transcendens“; isti se torej niso mogli izogniti, da bi celó administrovanja sakramentov ne zaukazovali v smislu cesarske „sancta admonitio“, in so si konečno potrjenje svojih sklepov, ne da bi

Vsebina Landulfove povesti, očiščena od protislovij z zgodovinskimi dejstvi, dá se namreč, ako ne gledamo na drugim zgodovinarjem neznani čudež, ob kratkem združiti v to, da se galikanski episkopat po škofu Evgeniju, ki ga je iz svoje srede poslal v Rim, pritožil pri papežu zaradi drakonskih sredstev, katerih se je lotil cesar v odstranjenje Milanskih cerkvenih knjig, papež pa je dal poprej temeljito preiskovati te cerkvene knjige, je izrekel potem, da se smejo rabiti pri bogoslužju in je dosledno tudi cesarja, če ne popolnoma pregovoril, da naj opusti svoje stremljenje, pa vendar pripravil vsaj do krotkejšega postopanja, oziroma, da je trpel poleg rimskih tudi takó imenovane ambrozijanske cerkvene knjige, ali ga je vsaj napotil za uvedbo novih cerkvenih knjig, v katere so poleg najbistvenejših delov rimske liturgije sprejeli tudi nekoliko starih molitev in ljudskim množicam bolj znanih Milanskih običajev v obče.

Ta vsebina Landulfove povesti, ki se da sprejeti brez pomisleka, pa govori zopet v prid naši trditvi, ker se za tedanje razmere nevarno nastopanje galikanskih škofov v prid cerkvenih knjig, v gorenji Italiji običajnih, dá najnaravnije razlagati jedino s tem, da so bile te cerkvene knjige identične tudi z jedno besedo omenili papeža, izprosili od cesarja s pristavkom: naj jih (konciljske očetje) opominja po svoji „sana doctrina“, katere ne morejo pogrešati, naj jih milostljivo poučuje in zaukaže popravke njih sklepov, kolikor se mu zde taki popravki potrebni. (Konec se namreč glasi doslovno: „De his tamen omnibus valde indigemus vestro adiutorio atque sana doctrina, quae et nos iugiter admoneat atque clementer erudiat, quatenus ea, quae paucis subter perstrinximus capitulis, a vestra autoritate firmentur si tamen vestra Pietas ita dignum esse iudicaverit: et quicquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra magnifica imperialis dignitas iubeat emendari, ut ita emendata nobis omnibus et cunctae christianae plebi ac posteris nostris proficiant ad vitam et salutem et ad gloriam sempiternam, vobisque inde merces, honor et laus et benedictio ac beatitudo permaneat in omnes aeternitates saeculi. Amen“).

Taki škofje, za katere najviše avtoritete kar bilo ni, so mogli, kakor se razume samo po sebi, izjavljati samo mnenja, katera so popolnoma odgovarjala nameram cesarskim; ni torej nikake dvombe, da je poštovati vsebino Karolinških knjig ravno takó jedino kot izražanje volje Karola Velikega, kakor vedenje Frankobrodkega koncilja, ki ga je bil sklical isti cesar uže leta 794; tudi ta koncilj je namreč takisto nastopil proti sklepom VII ekumenskega koncilja, katere je potrdil papež; voljo istega cesarja izraža naposled tudi Conclusio ponovljeno navedenega Mogunškega koncilja od leta 813, kateri se ne pomišlja, očete VII ekumenskega koncilja osmehovati in postavljati celó kot heretike, torej posredno dvomiti tudi nad ortodoksijo rimskega Apostolskega stola. („Haec igitur contra Graecorum haeresim et illorum frivolas reprehensiones, nos in cruditate scilicet nostra reprehendentes et in caeteris causis, quae plus ridiculae sunt, quam sapientiae intellectui ponenda, construximus“). Nočemo tukaj pobliže razpravljati, koliko da je ta Conclusio v zvezi s Concilium Aquisgranense, ki ga je leta 809 sklical cesar Karol v posvetovanje o izhajanju Svetega Duha (Quaestio, quae de processione Spiritus Sancti est nuper exorta); kajti to bi nas vedlo predaleč; ne moremo pa, da bi ne opomnili, da to diferencijo, katero je bil poravnal sveti Maximus Confessor uže v drugi polovini VII stoletja, in katera je bila prav za prav nastala iz krivega razumljenja mnenj Vstoka in Zapada, — da to diferencijo je samooblastno z nova ponovil Karol Veliki in je skušal celó svetega

tiške z galikanskimi, torej je šlo boriti se za Causa communis, za kar se razmeroma maloštevilni škofje gorenje Italije niso mogli ohrabriti sami za se. Ali so poslednji v obče in kakó da so sodelovali pri odposlanju škofa Evgenija v Rim, mi, kakor naravno, ne vemo; da pa je dejanski nastal preobrat v prid galikanskim cerkvenim knjigam, vsaj nekoliko, je brezdvombeno za tega del, ko je Karol Veliki odobril, oziroma zaukazal napravljane in uvajanje mešanih rimsko-galikanskih misal vsaj z ozirom na one cerkve, v katerih so se vstrajno upirali uvedanju čistemu rimskemu misalu.

Micrologus pripoveduje, da po svojem rojstvu britiškimi otokom pripadajoči dijakon Alcuinus, odgojitelj naslednikov Karola Velikega, s katerim je bil tudi drugače v jako ozkih odnošajih, je spisal ali prav za prav sestavil tak misal, ki je obsezel poleg molitev, vzeti iz rimsko-gregorijanskega sakramentarja, tudi še druge, po njem zbrane ne gregorijanske, pa vendar, namenu odgovarjajoče molitve ali prefacije.⁷⁾ To poročilo je verjetno uže samo po sebi, ker se opira na prolog misala, kateri prolog si je ogledal Micrologus, in potrjujejo to poročilo tudi doslej najdeni, dobi Karola Velikega pripadajoči misali, kateri obsežajo uže rimski Canon missae samo z majhnimi razlikami, drugače pa mnogokatero molitve

papeža Leona III pripraviti do tega, da bi vložil partikulo „filioque“ v veroizpovedanje (kar so prav posebno perhoreškovali Vstokniki), da pa ga je ta zavrnil z njegovo namero. (O tem svedoči IX stoletju pripadajoči in tudi po svojem položju najbolje poučeni Anastasius bibliothecarius. Prim. Fleury Hist. eccl. liv. XLV chap. 48. Hefele Conciliengeschichte IV. pag. 749-754. Perrone Prael. theol. Taurini 1866 vol. IV pag. 293.

Vsa ta pojavljanja na cerkvenem polju vsekakor nepoklicanega delovanja Karola Velikega kažejo na dobro premišljen sistem, ki se je popolnil z iztrebljenjem galikanskega obreda in je imel namen, mogočno zanetiti antagonizem med cerkvami Vstoka in Zapada, in se je pričel izvrševati v dobo, dá, je kazal uže znatne napredke, ko je bil še lajik in v otroških letih, kakor znano, še le leta 857 patrijarhom Carjigrajskim izvoljeni Fotij (Photius), ki se običajno zaznamuje kot početnik nastalega ogradenja med Zapadom in Vstokom in zatorej v mnogo poznejši dobi izvršenega cerkvenega razkola. Ta sistem, ki je v poslednji analizi meril na cerkveni razkol, da bi mogel popolnoma gospodovati nad zapadno cerkvijo, pa je bil prepozoren, da bi ga ne mogel pregledati rimski Apostolski stol; zatorej je temu pospeševanje obsežnih načrtov Karola Velikega na kako stran pripisovati toliko manj, ko je istemu samooblastno postopanje Karolovo na cerkvenem polju škodovalo na njegovemu imenu, kakor smo dokazali zgorej, in ga je motilo celó v lastnem delokrogu, ta kričeča zla pa so žugala postati še večja, kedar bi se uresničili načrti cesarjevi.

Tekom časa se je bilo papežem dejanski hudo boriti za varovanje svoje nezavisnosti z nemškimi cesarji, posebej kedar so bili ti utrdili svojo oblast ali so vsaj menili, da so jo bili utrdili. Ni treba pokazati kakor na Otone, Henrike in Friderike.

⁷⁾ To poročilo v Micrologus de ecclesiast. observationibus cap. LX (Biblioth. veterum Patrum tom. XVIII) se glasi: „Fecit idem Alcuinus in sancta ecclesia non contemnendum opus, nam Gregorianas orationes in libris sacramentorum collegisse asseritur, paucis aliis adiectis, quas tamen sub obelo notandas esse indicavit. Deinde alias orationes sive praefationes, etsi non Gregorianas, ecclesiasticas tamen celebritati idoneas collegit, sicut prologus testatur, quem post Gregorianas in medio eiusdem libri collocavit“.

iz stare galikanske liturgije. Uže zgorej smo omenili tak mešan liturgikon, ki je v učenem svetu znan pod značljivim imenom „Missale Francorum“, in smo pri tem opomnili, da se je utegnil sestaviti na ukaz ne Pepina, ampak še le Karola Velikega, določiti specijalno za rabljenje v gorenji Italiji. V tej misli nas potrjuje to, kar smo razpravljali

zgorej, in to, da so našli ta kodik v Bobbiškem samostanu, torej v Gorenji Italiji, sosebno pa to, da nam znani starejši prepisi tedanje Milanske liturgije kažejo še mnogotere ostanke iz galikanske liturgije z vstočnim tipom, katerih ne pogrešaš popolnoma niti v bistveno rimskem Canon missae.

(Dalje pride).

Dve ruski narodni pesmi.

(Сначала поют очень громко).

Эй, ухнемь! эй ухнемь!
Еще разикъ, — еще разъ!

(Поютъ немного тише).

Эй, ухнемь! эй ухнемь!
Еще разикъ, — еще разъ!
Разовьемъ мы березу,
Разовьемъ мы кудряву,
Ай да—да! ай, да! ай, да—да! ай, да!
Разовьемъ мы кудряву!

(Поютъ совсемъ тихо).

Эй, ухнемь! эй, ухнемь!
Еще разикъ, еще разъ:
Эй, ухнемь! эй, ухнемь!

Ахъ, кабы на цвѣты да не морозы,
И зимой-бы цвѣты расцвѣтали;
Ахъ, кабы на меня, — да не кручина,
Ни о чемъ бы я не тужила,
И сидѣла-бы я подпершия,
Не глядѣла-бы я во чисто поле.
И я батюшкѣ говорила:
„Не давай меня, батюшка, замужъ,
Не давай, государь, за неровню;
Не мечись на большое богатство,
Не гляди на високи хоромы;
Не съ хоромами жить — съ человѣкомъ,
Не съ богатствомъ жить мнѣ — со свѣтомъ“.

ФРАНЦЪ ЛЕВСТИКЪ.

М а р т и н ъ К е р п а н ъ.

Народный рассказъ.

Переводъ съ словенскаго М. Хостника.

VII.

(Окончаніе).

Тутъ подошѣлъ министръ Григорій, у котораго хранились ключи отъ цесарской кассы — у цесаря вѣдь на всякое дѣло особая челядь — и сказалъ:

— Цесарь! Вашъ шутъ Стефанъ умеръ, царство ему небесное. Степанъ и Керпанъ — это почти одно и тоже. Да кромѣ того онъ ему, кажется, доволится землякомъ. Какъ по вашему? можетъ быть, этотъ занялъ бы его мѣсто; онъ хитѣрь, толстъ и смѣшенъ, языкъ у него также безъ костей — не скоро такого найдете.

Керпанъ на это сказалъ сердито:

— Магистръ Григорій, знаете что? Разъ ужъ я былъ дуракомъ, а больше не буду. Не совѣтую вамъ глумиться болѣе надо мною. Да кстати: чуть было не забылъ. Государь, вѣдь это вы встрѣтились со мною въ лѣсу, не такъ-ли?

— Да, встрѣтился.

— Чѣмъ тогда моя кобылка была навьючена?
— Брусками да трутюмъ.
— Это было, когда вы ѣздили въ Іерусалимъ?
— Не въ Іерусалимъ, а въ Триестъ; объ Іерусалимѣ я знаю столько-же, сколько о моемъ смертномъ часѣ.

— Да и я о брускахъ и трутѣ знаю не болѣе. Тогда, видите-ли, я вамъ совралъ, о чемъ и понинѣ жалѣю. Англійскую соль я везъ. Собственно говоря, я не боялся ни васъ, ни вашего кучера, но оно ужъ такъ бываетъ: какъ совратился человѣкъ съ пути истины, то боится даже, когда вѣткой его задѣнетъ, какъ бы онъ ни былъ силенъ.

На это министръ Григорій сказалъ сердито:

— Развѣ не знаешь, что запрещено развозить соль? Это человѣкъ опасный — государство раззоряетъ! Схватите его, тащите въ тюрьму!

— Кто меня схватить! крикнулъ Керпанъ. — Не ты-ли, долговязанный верзило, сухой что твоя кочерга? Одной рукой я васъ зашвырну черезъ колокольню св. Сте-

фана, что посреди города. Этакъ вы всегда съ нами поступаете: когда мы вамъ нужны, вилаете и разсыпаетесь мелкимъ бѣсомъ, чтобы затѣмъ, при первомъ же случаѣ, прижать насъ къ стѣнѣ — на то вы и нѣмцы, конечно.

Тутъ цесарь вмѣшался въ бесѣду. — Ты лучше мнѣ скажи, чего тебѣ нужно, ласково спросилъ онъ Керпана; — а ты, министръ Григорій, оставь его; я ужъ самъ знаю, какъ быть.

Керпанъ отвѣчалъ:

Слушайте: моя возня съ Бердаусомъ, конечно, дѣло не пустое. Кто его знаетъ, можетъ быть, праздные люди даже рассказы и пѣсни будутъ сочинять объ этомъ, когда уже не будетъ ни васъ, ни меня на свѣтѣ, если разумѣется, министръ Григорій не прикажетъ какъ-нибудь иначе записать въ лѣтопись; но пускай дѣлается, какъ ему угодно, мнѣ отъ этого не будетъ ни тепло, ни холодно. Какъ бы тамъ ни было, всакій работникъ достоинъ награды, какъ я слыхалъ въ церкви. Если вамъ угодно, то дайте мнѣ записочку, которая будетъ имѣть силу и передъ духовной, и передъ свѣтской властью; да и вашу печать кстати приложите къ ней, чтобы я безъ опасенія могъ торговать англійской солью. Если вы мнѣ это дадите, то будь я негодяй, если васъ когда-нибудь и въ чемъ-нибудь упрекну.

Цесарь тотчасъ согласился; министръ Григорій заворчалъ было, но цесарь на него не обратилъ вниманія.

— Бери перо. Григорій, приказалъ онъ — и пиши, какъ Мартинъ просить.

Министръ Григорій поморщился, но не посмѣлъ ослушаться: цесаря вѣдь всякій боится.

Когда письмо было готово и печать приложена, цесарь сказалъ Керпану:

— Мартинъ, продай мнѣ вино, окорока и все прочее, что тебѣ подарила царица. Этакъ лучше будетъ. Съ царицей ужъ я какъ-нибудь слажу, а тебѣ дамъ кошелекъ

червонцевъ за все. Вѣдь какъ тебѣ все это оттащить домой?

Керпанъ отвѣтилъ:

— Полтора кошелька не много было бы, государь. Но такъ и быть, съ вами торговаться видно не приходится, только чтобы мнѣ съ царицей не вѣдаться; страсть не люблю возиться съ начальствомъ. Вирочемъ у меня свидѣтели, что вы все приняли на себя.

Цесарь отвѣтилъ:

— Все это я устрою, Мартинъ. Вотъ тебѣ кошелекъ, а вотъ и записка. Но коли ужъ хочешь уйти, то не сегодня: день клонится къ вечеру.

Керпанъ отвѣтилъ:

— Спасибо вамъ, во-первыхъ, за записочку, которую я могу двинуть въ зубы всякому, кто посмѣетъ останавливать меня на пути; да и на счетъ денегъ — не стану хмуриться; кто его знаетъ, что со мною въ пути можетъ случиться, особенно въ этой нѣметчинѣ. На ночь же у васъ не останусь, извините ради Бога. Только объ одномъ попрошу: дайте мнѣ дворника проводить меня до большой дороги; городъ великъ, домовъ бездна, и улицы какъ паутины порасянуты всюду. Ни въ Триестѣ, ни въ Люблинѣ ничего подобнаго не видалъ; а съ кучеромъ мы ѣхали шибко: хоть убей, не упомяну, откуда онъ меня привезъ, хотя я все время смотрѣлъ въ оба. Не дано вѣдь всякому человѣку всегда знать, гдѣ онъ находится.

Цесарь обѣщалъ дать ему своего слугу; потомъ онъ протянулъ Керпану руку и велѣлъ Григорію сдѣлать то же. Министръ позеленѣлъ отъ злости, но руку протянулъ.

Керпанъ взвалилъ толькочъ и себѣ на плечи и сказалъ на прощаніе:

— Если бы опять явился какой-нибудь Бердаусъ — присылайте за мной. А поклонъ передамъ всѣмъ землякамъ, да и старостовой женкѣ. Прощайте.

— Счастливаго пути! сказалъ цесарь, а министръ Григорій промолчалъ.

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубаха

Znano je, da je brezvestna špekulacija agentov izvabila mnoge poljske kmete iz domovine v Brazilijo, kjer jim je tako slabo, da se siromaki vračajo domov, ter je nedavno prvi oddelek (180 oseb) povrnil se. V Braziliji je še kakih 30.000 poljskih izseljencev. Negledé na vesti o žalostnem položaju teh izseljencev, selijo se vendar še drugi poljski kmetje, četudi se je kmalu za prvim oddelkom izseljencev vrnil — drugi.

Tri leta imajo Rusi svoje „Общество для разпространенія практическихъ знаній, in se ponašajo, da je doseglo uže veliko vspehov, četudi še nima ravno veliko členov.

Ruski „tabakovodi“ imajo v Avstraliji v okolici Sidney-a lepe vspehe. Sejejo najboljše vrste kavkaškega, krimskega in besarabskega tobaka. Avstraljecem je tobak tako všeč, da so ga zakupili za tri leta naprej, in da ruski podjetniki razširjajo poseve.

Mnogi ruski časopisi izjavili so povodom obiska francoskega brodograja, da so Rusi Francoze tudi zato sprejemali tako srčno, ker — grozi Nemčija.

V tambovski guberniji v selu Veljmožinu ustrojila je graščakinja G. „čajnye“, ko je kmete nagovorila, da so zaprli svoje krčme. Za 3 kopejke najde človek čaja v lepih prostorih, kjer se radi zbirajo kmetje, ko imajo čas. Graščakinja pomaga kmetom: odprla je bolnico z lekarno. Ista gospa kupila je več drugih posestev in tudi nagovorila kmete, da so zaprli krčme. V praznik pa ona in mož čitata kmetom koristne knjige.

V duh. semeniščih uvedejo še l. 1891/92 predavanja o gospodarstvu, kakor so bila od 1840-1866. Osnuje jih ministerstvo notr. zadev, da bi se na kmetih razvilo pametno kmetovanje. Tudi bodo v vseh semeniščih prepodavanja ob obič. medic. pojmi.

Posebno poverjenstvo ustanovilo je nova pravila, kako se ima dobivati in gubiti rusko podložništvo. Odslej bodo več zahtevali od človeka, ki želi biti ruski „podanik“: zahtevali bodo, da vsak tak človek bode si svest svojih novih dolžnostij in da bode dobro znal ruski jezik. Ruski podaniki ne morejo biti ljudje, ki so zakrivil v prejšnji domovini kaj takega, da so bili zaprti in izgubili kako gradjansko pravo. Gubili pa bodo rusko podložništvo: 1) kdor je prejel tuje podaništvo brez razrešenja ruske vlade, 2) kdor je brez takega razrešenja stopil v inostrano službo, pa se ni vrnil v Rusijo v naznačeni rok, 3) okrivljenik, ki se ne vrne na poziv

sodnije, 4) ženske, ki bi se omožile z inostranci. Da jih pusté iz podanstva, smejo prositi vdove in žene, ki so razvedene, in polnoletne device z dovoljenjem roditeljev. Žene teh, ki se odpuščno iz podanstva, morejo biti ob enem odpuščene, ali le če osebno tega želé. Take žene bodo dobivale zopet rusko podanstvo, ako zažélé to v teku leta po moževi smrti ali po razvodu z njim.

V razpravi „Почему мы отказываемся от наследства?“ govori V. Rožánov, kako so ljudje 40., 50. in 60 let gojili neke ideale, in da so zadnji hoteli vresničiti svoje ideale, pa so marsikaj odvrgli, kar je bilo „očetom“ njihovim še ideal: vnela se je borba med „očeti in otroci“. Med tem pa je doraslo tretje koleno, ki zopet ne odobrava teženj svojih „očetov“. Za to pravi pisatelj: „Vsi mi koleno za kolonom nimamo pomena. Naš pomen ima vrednost le v tem, kako se odnašamo mi k večnim vzorom, stoječim nad nami, ki ne ginejo s posamičnimi koloni. Ako jim koleno ostane verno, ohrani si svoj pomen. Ako pa se izneveruje tem vzorom, propada mu takoj pomen. Ako v duši ljubiš samo resnico, kaj to ni ideal? Ako se v morali odnašaš k vsem jednako, ako v vsakem človeku vedno vidiš človeka, kaj to ni naša dolžnost? Ako smo videli, da človeka zopet in zopet imajo le za sredstvo, ako se nam gnjusi, če vidimo, kako i sama istina postaje sredstvom, pa kaj se nismo morali mi (mlajši) odvrniti od kolena, ki je delalo vse to? To je težka obsodba, v njej je mnoge resnice, ali vsa gotovo ni, saj so mnogi „očetje“ gotovo ljubili resnico.“ C.

D O P I S I.

V Trstu, 5 septembra.

Vstrajno delovanje. Razburjenost, nastavša med Tržaškimi okoličanskimi Slovenci vsled odprave slovenske propovedi in slovenskega petja v prestolni cerkvi Tržaški, ni se še podela. No, danes mi se je obračati bolj do vstrajnega delovanja Tržaškega magistrata in v obče do Italijanov in do njih politike.

Ta gospoda vrgla se je najprej na šole, in ko je te deloma uže poitalijančila v spodnji okolici, ko ima v svojih okolič. vaških načelnikih najstrastnejše agitatorje proti vsemu, kar je slovenskega, misliti je bilo treba še na drugo, na cerkev — kjer uživa naš jezik še nekoje pravice.

Ko se jim je posrečilo doseči v mestu svoj namen začeli so takoj misliti na okolico. V Barkovljah ima se namreč v kratkem zidati nova cerkev, ker je sedanja stara premajhna za lepo to predmestje.

In tu je našla gospoda svoj delokrog.

Obečal je magistrat nekaj tisočakov v podporo novi cerkvi, a to le z uslovjem, da se bode propovedovalo vsaj vsako drugo nedeljo italijanski ter da se petje bo vršilo in sploh vse v latinskem jeziku. Ali v Barkovljanih zadeli so ob trdo skalo, katere ne podere na prvi mah vsaka irredentarska težnja. Barkovljanski seljani sami podpisali so v podporo nove cerkve več tisočakov, katerih pa nikakor ne dadó, ako ne ostane „pri starem“.

„Raje, nego bi nam zidali cerkev v poitalijančevanje vasi, ostane naj stara, mala cerkev, in mi bodemo slavili i nada-

lje Boga v našem jeziku — pod milim nebom!“ Jednaki glasovi prihajajo od strani celokupnega Barkovljanskega ljudstva, in vidi se uže sedaj, da je magistratni gospodi izpodletelo vsaj pri Barkovljanih.

Uprav v Barkovljah se vrše vsako leto v veliki teden vse molitve in hvalnice v slovenskem jeziku, in kaj jednakega jedva zaslediš drugod med Slovenci.

Med Tržaškimi mestnimi očeti sedi dobra tretjina Židov (celo podžupan je Žid) in brezvercev, in ravno ti so se jeli v zadnjem času mešati v cerkvene zadeve.

Mari tega ne izprevidi tuk. ordinarjat? Mari ne vidijo ti gospodje, da je udaril sovražnik uže po zadnji naši tvrdnjavi, da se spominjajo Židje in brezverci tudi krščanske cerkve ter jo uporabljajo v svoj prid, le da se s tem poitalijančuje slovenska okolica!

Vstrajni so ti ljudje v svojem delovanju — v poitalijančevanju vsega, kar je slovenskega v Trstu in njegovi okolici.

V okolici imamo pač nekaj duhovnih gospodov, kateri so trdni, nepremakljivi in se ne dajo mamiti po besedah in lepem obečevanju dotičnih magistratnih uradnikov. Skedenj in sv. Jakob pa nam svedočita tudi o „vstrajnem delovanju“; razvideti je, da so tam našli in na mesto postavili „svoje ljudi“.

In ti gospodje dosežejo laže svoj namen; kajti med preprostim ljudstvom je vedno nezavednežev, kateri mislijo, da je gospod uže dober, ako govori v našem jeziku.

V Skednju se n. pr. zahteva, naj se razpusti tamošnje močno pevsko društvo „Velesila“, kajti pevci kot udje tega društva ne smejo nikakor peti v cerkvi. Skedenjci menda poznajo že take namere in se bodo ravnali po tem spoznanju.

Premišljujejo take razmere, kakoršne so v Skednju in pri sv. Jakobu, spomnil sem se nečesa, kar bi se utegnilo popolnoma strinjati z idejo posebne vrste gospodov. Pred nekoliko leti lezel je (kakor se mi je takrat reklo) po razredih mestne Tržaške gimnazije mladenič, katerega roditelji so bili trdi Kranjci, naseljeni v Trstu. Omenjeni dijak umel je le malo slovenščine in nazival se strastnega Italijana, sovražec jezika svojih roditeljev in vse, kar je slovenskega. Po naključju izvolil si je duhovni stan. Umeč nekoliko slovenščine, pričel se je učiti, in prijatelji irredentarskega mišljenja so ga v tem podpirali. Prigovarjali so mu, naj le vstopi v semenišče, kajti potem kot duhovniku in znajočemu slov. jezik, odprta mu boče pot v Tržaško okolico, kjer ga čaka „lepo delovanje“. Po naključju zvedel sem potem, da je dijak res nekje v semenišču, kjer se marljivo uči slovenščine! Pojasnila ni treba k temu!

X.

Iz Prage, 5. septembra.

Narodno šolsko delo in šolska mladina na razstavi. Česar se je bilo nadejati na podstavi raznih pojavljanj od poprejšnjih let, to je tudi dejanski pokazala Praška jubilejna razstava: ona svedoči na mnogo strani, da češki narod ne izdeluje samo tega, kar je tehniški obče vsem, moderna sredstva rabečim narodom, ampak da se je lotil zaresno tudi narodnega dela, da nadaljuje od tam, do kamor sezajo sporočila ali tradicije iz prejšnjih vekov. Slovansko, zares slovansko delo stopa na dan med češkim narodom; o tem svedoči mnogi oddelki sedanje razstave, se posebno pa tudi šolski veliki in bogati oddelek.

Preziramo popolnoma to, da kaže ta razstava vsa sredstva, s katerimi napreduje dandanes obče pouk, in da v tem pogledu zaslediš tukaj vse, kar predložujejo druge obče, in naj se imenujejo tudi svetovne razstave. Omejimo se tukaj na svedočstva, da češki narod napreduje v šoli tudi s tem, da goji in širi, kar izvira iz svojstvenosti češkoslovanskega duha.

Pojdi po šolski razstavi, ako hočeš, tudi razumno naglo; tu zasleduješ vrsto za vrsto izdelkov iz raznovrstnih nadaljevalnih, rokodelskih in obrtnih oddelkov.

Tu vidiš posode, orodja in okrasbe iz lesa, tam posode, orodja in lepoticja iz kovin; zopet na drugem mestu samo šivana de'la in poleg njih kroje, nališpane z raznoterimi okrasbami. Povsod so stoli in mize, nakopičeni z večimi in manjšimi knjigami; ti stoli in te mize imajo mnogotere predale, a ti so zopet prenapolnjeni z enakimi knjigami. In kaj vidiš v teh knjigah? Pisanja, risanja, slikanja, v obče razne izdelke šolske mladine od nižih do viših razredov. A kaj zaslediš v vseh teh izdelkih? Ali te ne utrudijo, saj je morda drug podoben drugemu, in ali ni primerno, da morda

prezreš vse skupaj, se posebno ako si videl jednake plode že na drugih, celó večih razstavah? Polagoma, prijatelj. Glej tamle učiteljice, katere se živahno razgovarjajo, ogledujoč si te predmete; poprosi jih, naj ti razlagajo nekoliko to, kar je tu zloženo sklad nad skladom. Pogodil si jo; uslišan si takoj. Vede te k oddelku, ki ga je razpostavila šola, v kateri uči ona. Začne ti razlagati, kak narodni motiv je na tem izdelku, kak na onem; kaže ti na risanje teh motivov izvršeno od učenk, oziroma učencev, potem pa na izdelke na kroju, izvršene od istih učenk po vzorcih, katere so poprej same risale. Pojasni ti ne samo, da so na čipkah, lišp na obleki motivi pristno narodni, ampak tudi, v katerem kraju na Češkem so ti ali oni motivi običajni in priljubljeni, in ako greš pozneje v druge oddelke, kjer so razložena narodna dela že izšolanih ali odraslih ženskih ali moških, preveriš se, da učiteljica, tvoja razlagalka, natanko pozna izvor ali iztečnik delom, katera ona vodi v svoji šoli.

Pri teh pojasnilih se preveriš zajedno, da po šolah ročnih in drugih del ne izdelujejo samo slepo posnemalno, ampak da stare vzorce popolnujejo s pomočki današnje umetnosti, ne da bi s tem kazili ali slabili kakovost in moč tradicionalnih vzorcev.

Vsaka kmetica dotičnega kraja zapozna takoj, da je to šolsko delo tako, kakor je izvršuje ona sama doma, samo da je, kakor bi ona rekla, napravljeno lepše, ne kaže, da so bili pri tem delu utrujeni in žuljavi prsti.

Kakor pri ročnih delih, je podstava domači slog, narodna tradicija pri lesnih, medenih in drugih izdelkih. Kar vidiš v retrospektivnem oddelku dejanski iz prejšnjih stoletij v posamičnih zgledih, to se ti predločuje bistveno v istih slikah v novejših in sedanjih izdelkih. In ker je sprejela šola tradicije, da jih hoče nadaljevati s svojimi popolninišmi pomočki, je soditi in se nadejati, da češkoslovanski narod prek in prek oživi v sebi staro umetnost, kakor je ostala ohranjena še v posamičnih vzorcih in zgledih, ali pa živi še nepretrgoma v posamičnih krajih, se posebno goratih, modernim šegam in modam še ne pristopnih krajih. Na šolski razstavi vidiš v bogati šolski književnosti tudi že knjige in knjižice, katere obsežajo take vzorce in so naravnost namenjene učiteljstvu ali pa celó učeči se mladini. S tem pa dobi domača umetnost in umetna obrt novo življenje in provzroči polagoma preobrat na bolje, kajti dovede do slovanskega kulturnega dela, s tem pa do oživljenja in okrepljenja ukusa, kakoršen je ugajal in mora zopet ugajati naravi slovanskega naroda.

Na razstavo s takim značajem pošilja češki narod sedaj svojo učečo se mladino. Roditelji in dobrotniki žrtvujejo potrebne zneske za pot, katera je mnogokrat jako daleka in za mladino težavna; kajti celó iz Morave, Dunaja in v obče oddaljenih krajev prihaja šolka mladina v velikih množicah na razstavo. Učitelji in učiteljice jih spremljajo. V Pragi se razvrščajo v sprevo in v takih sprevidih si ogledujejo lepote in zgodovinske znamenitosti Praške, učitelji in učiteljice jim pa razlagajo, kar je treba. Dopoludne se mudé običajno po cerkvah, muzejih in gradovih, popoldne pa jih vidiš na

razstavi in tu se posebno pri šolskih in takih predmetih, ki so mladini umevni in uže po ogledovanju samem velekoristni. Ko se utrudijo, vedejo jih neumorno razlagajoči mentorji na prosto, da se okrepčajo; potem zapojejo cesarsko in kako narodno pesem; zbrane množice pa poslušajo; ta mladina se obiskovalcem po vzornem vedenju prikuplja takó, da jo mnogi obdarjajo z raznimi darili ali jej kupujejo raznih telesnih krepil. V resnici napravlja ta mladina najboljši vtis na človeka; utegne jo celó zavidati, da dobiva sama vtisov, ki ne morejo drugače, kakor blagodejno vplivati na srce in razvitje duševnih močij. Praška razstava je vzorna tudi v

pogledu na obiskovanje od strani šolske nežne mladine, kajti ničesar ne zaslediš na njej, da bi imel pomisleke zastran nežne mladine; naopak pa je mnogo za njo poučnega, spodbudnega in oplemenjujočega.

Doslej je bilo šolske mladine na razstavi uže kakih 15000; pa pripravljajo še mnogo prevodov od različnih krajev.

To, da obiskuje šolska mladina v takem številu in takem vzornem redu češko razstavo, ne bo najmanjši dobiček te razstave.

F. P.

Ogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

„Martina Kerpana“, v ruskem prevodu, smo z današnjo št. v „Slov. Svetu“ priobčili celega. Na željo od več strani smo priredili nekaj stotin odtisov tudi posebe v obliki brošure. Ceno naznanimo prihodnjič; nizka bode, kolikor možno. Rodoljubi se utegnejo pa oglašati uže naprej. Nadejamo se, da se pokupi izvrstni prevod kmalu in v večem številu, nego je bilo število naročnikov, ki so se bili v svoj čas oglasili prelagatelju, našemu rojaku M. Hostniku, profesorju na Ruskem.

Naš cesar je bil prišel k velikim vojaškim vajam na južno Štajersko. Ob tej priliki je prišel v Celje; tu pa je hotela nemška stranka izvesti in pokazati vse takó, kakor da bi bilo Celje čisto nemško mesto. Vsled tega so hoteli, da bi Slovenci ne dobili prilike, pokloniti se cesarju ali kakor si bode pokazati svoje lojalno mišljenje. Slovincem je bilo treba prositi in silno potegovati se pri namestništvu, da so smeli vsaj zapeti pred cesarjem. To se jim je zadnji hip dovolilo zunaj mesta; cesar je pazno poslušal petje, katero pa so hoteli hujskači od nemške strani motiti, in poročajo, da so morali miriti te vrste ljudij celó viši dostojanstveniki, ki so bili okolu cesarja. Cesar je pohvalil pevce in pevovodjo.

Govoril je cesar tudi z zastopniki Slovencev, kakor dr. Sernece, poslancem M. Vošnjakom itd. „Sl. Narod“ je poleg drugih naših listov vedenje nemške stranke zabeležil in primerno označil; z vsem pravom je opomnil, da vsa zadeva zasluži, da dobi izraženo v posebni interpelaciji.

Slovenci v Zagrebu. Dne 6. sept. se je pripeljalo v Zagreb po železnici kakih 1200 Slovencev iz raznih dežel, z Dolenskega in drugih krajev pa po drugih potih tudi nekoliko stotin. Istega dne je prišlo v Zagreb tudi mnogo Rečanov in Istranov, se ve da samo Slovanov. Slovence je vodil starosta Ljublj. „Sokola“ Ivan Hribar, Rečane in Istrane pa rodoljub, posl. Barčič; udeležili so se poslanec Spinčič, urednik „Naše Sloge“, urednik „Edinosti“, „Il Diritto Croato“ in več drugih odličnikov. Zajedno so došla društva

pevske zaveze iz vseh krajev hrvaških. Na tisoče hrvaškega naroda je prišlo 6., 7. in 8. sept. v Zagreb, ker so hoteli videti in pozdraviti bratske goste. Slovence so na prvem mestu odlikovali; bili so dnevi, Slovincem posvečeni. To so kazale uže poprejšnje priprave, potem nagovori, pozdravice in sosebno članki in poročila hrvaških novin. Pokazalo se je slovansko gosteprijimstvo in bratoljubje. Poudarjanje sorodnosti in istorodnosti, skupnih zgodovinskih bojov, ozkih vezij v sedanjosti, skupne osode v bodočnosti: — vse to se je ob tej priliki ponavljalo iskreno in še bolj, nego kedaj poprej. Slovenci so videli napredek, ki ga kaže hrvaška razstava, so se preverili, da pravo hrvaško petje ni še toliko zamrlo, kakor na Slovenskem, da se narod še nosi v soglasju s krojem prednikov itd. Poleg tega so videli, da iskra rodoljubja gori med Hrvati v besedi in dejanju, v preverjanju in požrtvovanju v večih merah, nego med Slovenci, in naposled, da je neustrašenost in odločnost zasajena globlje in bolje utrjena, nego med Slovenci v obče, sosebno v sedanji dobi. Vse to bodo blagodejno vplivalo na slovenske obiskovalce, došedše ne samo izmed naobraženstva, ampak tudi iz širših narodnih množic. Hrvška razstava širi spoznavanje med najbližimi slovanskimi sosedi, in to dosega tudi gledé na Slovence.

Celovško mesto in Slovenci. Celovško mesto se je upiralo, kakor znano, sprejemati slovenske dopise; ministerstvo mu je pa to ukazalo kakor dolžnost mesta. Na to se je Celovška občina pritožila pri c. kr. upravnem sodišču, to pa je pritožbo zavrglo, ker ni bila dopustljiva. Upravno sodišče dokazuje to z navajanjem zakonov, sosebno tudi društvenega zakona od l. 1867 (§. 28) ter sklepa: „Omenjeni ministerski odlok, proti kateremu gre pritožba, je za Celovško mestno občino kakor ukaz više politiške oblasti do nižje oblasti. Da bi se pa nižje oblasti pritoževale zoper više, to ne gre, ker imajo više oblasti pravo nadzorovanja nad nižimi, in bi v obče bila potem vsaka redna uprava nemožna. Torej tudi Celovška mestna občina kot politiška oblast prve stopinje nima prava do take pritožbe.“

Tudi ko bi prav oskrbovanje politiške uprave občini prizadevalo kake troške, je vendar le posledica dolžnostij, ki jih je občina prevzela kot politiška oblast prve stopinje, in ker občina niti ne zanika teh dolžnostij, nima prava, da bi svojo pritožbo opirala na to posledico. Itd. Razsodba se je razglasila 4. jul. 1891.

Ker so Slovenci v analognih razmerah nasproti še drugim mestom, katera jim odtegujejo jednaka prava, imajo v koroških Slovencih, oziroma njih polit. društvu, zgled, kakó jim je postopati, da si povsod dejanski priboré ista prava katera so utemeljena v veljavnih zakonih.

Prebivalstvo na Koroškem. Po slednjem štetju so na Koroškem našli 254.497 Nemcev in 101.030 Slovencev, v primeri s štetjem od 1880. l. 13.012 Nemcev več, 1222 Slovence pa manj. Ko bi bile te številke resnične, bi dokazovale, da se v tej deželi tudi gmotno godi bolje Nemcem, nego pa Slovincem; kazalo bi to, da nemška kultura vpliva na množenje Nemcev, ne pa na množenje Slovencev, dasi se ta kultura poslednjim vsiljuje takó, da ne znajo niti čitati, ko završujejo obvezne šole. V resnici pa je znani „občevalni jezik“ prišel mnogo tisoč Slovencev Nemcem, kakor po drugih deželah.

Posojilnice na Primorskem. Posojilnico so ustanovili v Pulju s pomočjo rodoljubov pod načelnštvom neutrudnega veljaka dr. Laginje, in da bode vspevala na blagor slovanskega prebivalstva istrskega v obče, o tem svedoči bojazen ital. listov. Poslednji izjavljajo naravnost, da celó take skromne gospodarske zasnove pospešujejo „panslavizem“, zmanjšujejo pa vpliv ital. stranke. S tem je poslednja sama sebe ovadila in posredno potrdila to, kar so ji Slovani očitali od nekdaj: da gospoduje teroristiški tudi s tem, ker je znala slovanske kmete in prebivalce v obče spravljati gmotno v zavisnost ter v čas volitev in ob prilikah, za naše ljudi kritične in nevarne, žugati s tožbami in dražbami. Ni torej večega priporočila sosebno za istrske Slovence, kakor da si začnejo denarno in gospodarstveno pomagati z lastnimi pomočki, torej primernimi denarnimi zavodi itd.

Z veseljem zaznamujemo vest, da so se pod načelnštvom drž. poslanca Nabergoja posvetovali rodoljubi v to, da bi ustanovili tudi v Trstu za začetek vsaj jedno posojilnico z omejenim poroštvom, kakor jih imajo drugod po Slovenskem. Trst pa, kakor smo dokazovali tudi mi, potrebuje za svoje Slovence še mnogo drugih gospodarskih zasnov.

Slovenski dijaki iz Trsta in njegove okolice so prvič kot taki priredili v vasi Greti veselico, h kateri je prišlo sosebno iz okolice obilo rodoljubov in rodoljubov. Ves vspored, pevske in tamburaške točke, kakor igro „Oče so rekli, da le“, so izvršili na zadovoljnost občinstva. Rodoljubi so v napitnicah dijake vspodbujali na nadaljnje narodno delo, katero jih čaka, ako hočejo dejanski služiti narodu in sebi na čast.

Pohvaliti nam je dijake Tržaških Slovencev, ki se niso ustrašili za tako veselico truda, ki je zaradi posebnih razmer večji, nego drugod na Slovenskem za jednake namene. Tudi

je n. pr. na Kranjskem 10krat laže vzgojiti lastnega sina, da postane pravi rodoljub, nego pa ravno na Tržaškem, kjer je tuji vpliv premogočen in predalekosežen. Torej vrlo naprej!

Kmetijska in gozdarska razstava za Goriško se odprla v 12. dan tega meseca tudi v Gorici. Priredi jo ondotno c. kr. kmetijsko društvo, katero se je ustanovilo z ustanovnim pismom, podpisanim od cesarice Marije Terezije, dne 4. junija 1765. Lani je društvo praznovalo na tistem svojo 125. letnico, sedaj pa hoče z razstavo pokazati napredek goriške deželice. Razstava, ki bo razdeljena na 12 odsekov, je za zemljestanstvo itd. *deželna*; za vina, žganja in kise, za ribarstvo, živinozdravilstvo, podkovaški in kmetijski pouk pa *avstrijska*; za kmetijske stroje in orodje in dotične kmetijske pripomočke pa *mednarodna*. Na razstavi bodo lepo zastopane kmečke obrtnije: leseno in železno orodje, posode, žblji, tkanine, pletenine, čipke itd.; c. kr. gozdno in domensko ravnateljstvo pa razstavi gozdne pridelke in izdelke, gozdorejske pripomočke itd.. Za čas te razstave (od 16. do 20. sept.) bode v Gorici tudi *IV. avstrijski vinarski kongres*, iste dni bo zborovalo v Gorici tudi *društvo za varstvo avstrijske trtoreje*. Ta zborovanja bodo važna za avstrijske dežele, torej tudi za Slovence; kajti tudi oni imajo važen del gospodarstva v vinarstvu in trtoreji. Želeti je torej, da pošljejo tudi oni sposobnih zastopnikov na IV. avstrijski vinarski kongres v Gorici.

b) Ostali slovanski svet.

Cesar pride v Prago 26. sept. t. l., bival bo tukaj nekaj dnij, ogleda si razstavo in okolico, potem se odpelje tudi na severno Češko v Liberce, da si ogleda ondotne tovarne. Nemški liberalni in nacionalni notranji, pa tudi zunanji velikonemški listi so bili kar poparjeni, ko se je razglasilo uradno, da cesar obišče jubilejno razstavo češkega naroda. Velikonemški list je opozoril celó na to, češ da se ne strinja, da se snide naš cesar z nemškim cesarjem, a da takoj potem prvi obišče češko razstavo. Vidi se, da nemški zunanji listi bi videli radi, da bi se Velikonemčija vpletala v avstro-ogerske notranje zadeve; pokazali pa so mišljeni nemški listi v obče, da so hoteli zaprečiti, da bi naš cesar prišel na Češko. Kaže se, kakor da bi bili stavljali Čehom pasti, da bi se vjeli in kompromitovali; ker pa je narod vendar prezrel, da se ni dal vloviti, sumničili so ga neprestano s podlostimi, ki se studijo velikemu poštenemu delu nemškega občinstva samega.

Čehi, ki so slutili vsi, kaj se namerja, pokazali so svojo lojalnost takó glasno, da so jo morali priznati celó oni, katerim to ni bilo po godu; in isti Čehi niso dvomili niti za trenutek, da bi sovražni vpliv bil toliko mogočen, da bi vplival celó na najvišje kroge. Čehi so bili od začetka do konca preverjeni, da najvišji pokrovitelj jubilejne razstave obišče jubilejno razstavo, in takó se tudi zgodi.

Taktika liberalnih Nemcev zahteva, da se še sedaj opravičuje, ker je branila, da bi se Nemci udeležili razstave, in preobrača sedaj stvari takó, kakor da bi cesar

obiskal Česko v obče, ne pa da bi prišel sosebno zaradi razstave. No, če ne zadoščuje to, da obsojajo Slovani v obče tako taktiko, pristavljamo, da jo je pošteno in trezno misleči del Evrope obsodil že davno, in to je slovanski poštenosti v veliko tolažbo.

Cesar Viljem je prišel zopet na avstrijska tla; sešel se je z našim cesarjem na Niževstrijem pri velikih vojaških vajah. Prišel je tudi saksonski kralj. Prisotni so bili tudi nemški poslanik na Dunaju Reuss, kancelar Caprivi in naš zunanji minister Kalnoky. Nemški listi trdijo, da je ta shod obeh zaveznih cesarjev velikega političkega pomena, to pa sosebno v pogledu na novo evropsko položeno, nastalo vsled zblizanja Rusije in Francije. Še le sedaj nemški listi ovajajo sami sebe, ko pripisujejo Kronstadtskemu dogodku velik pomen, v tem ko so ga zanikovali v dneh, ko se je vršil.

Zadrskim nadbiskupom, dalmatinskim metropolitom je imenovan kanonik arcidijakon Grgur Rajčević. „Obzor“ piše o njem, da je rodom Dubrovčanin. „U govoru je sačuval ne samo akcenat dubrovački već finu, uljudnu, ugljadjenu formu. On je čovjek učen toli u teologičkom, koli u književnom pogledu. Piše i govori elegantno toli hrvatski koli talijanski... Bio je i član pokrajinskoga školskoga vieća, te je pokazao karaktera i neodvisnosti. Njegovu se imenovanju od srca radujemo“.

Ján Neruda, najznamenitiji iz sedanjih čeških pesnikov in beletristov, je umrl 22. avgusta v Pragi, završivši 57. leto življenja; tu počiva na Višegradu, pokopališču, odmenjenem češkim umetnikom, pisateljem in v obče zaslužnim možem. Ves narod je pretresla vest o smrti Nerude, ki se je pospel s svojimi umotvori do tolike veljave, da so tudi tuji narodi častno pisali o njegovi smrti in njegovi vrednosti kot književnika.

Po besedah Jar. Vlčka v „Slov. Pohládech“ je dobila nova češka literatura od Nerude svoj duševni krst. On je bil najbolj vsestranski, najbistrejši in najsmelši iz one mlade družine, katera je koncem petdesetih let, pokončujoč absolutistiško reakcijo v Čedah, vzbudila novo literarno gibanje.

Njegova dela so med drugimi: „Hřbitovní kvítí“ (od 1858); „Knihy veršů“, „Kosmické písně“, „Prosté motivy“, „Balady a romance“ (1883). V beletristiki je bila njegova posebnost arabeska, v kateri je označeval novo dobno življenje Male strane mesta Prage. Književnost češko je obogatil tudi z beletrističkim potopisom in pa feljtonom. Njegovi feljtoni v „Nar. Listech“ so sloveli, in tisočeri čitatelji so dobivali iz njih najslajši užitek. Te feljtone je l. 1877. priobčil tudi zbrane. Pri vsem občem mišljenju ga je prešinjala ljubezen do domovine, do naroda. Zato ga je ljubil tudi ves narod in je to pokazal posebe ob njegovi smrti, ko so mu priredili zares kraljevski pogreb.

Ivan Naumovič, naposled protojerej na Ruskem, slavni pisatelj in dejatelj, velik dobrotnik ruskega naroda v avstro-ogerskih mejah, je umrl 17. avg. t. l. v Novorossijsku (nad Črnim morjem), ko se je vračal s Kavkaza v Kijev. Rodil se je 26. jan. 1826 v Kozlovu. Uže za deških let je trpel

bedo materijalno, kmalu je poskusil sad tudi duševne bede lastnega naroda, ko je videl soplemenike vzgojene v duhu, sovražnem ruskemu narodu, ruski cerkvi, dasi unijatski. Posvečen 1851 v svečenika, je bil preprost duhovni pastir na 5 krajih. Uže okoli 1850 je začel pisati za narod po novinah in knjigah in je dosegel tako popolnost v pisanju za preprosti narod, da ga ni nikdo sovrstnikov prekosil, in morda ni na svetu pisatelja, da bi se mogel primerjati z njim v tem pogledu. On je ustanovil tudi mesečnik „Hayka“ (Nauka), ki še sedaj izhaja v klasičnem slogu na Dunaju. Ta list ima neizmernih zaslug za ruski narod v obče. Naumovič je ustanovil tudi „Občestvo Kačkovskega“, katero združuje in izpolnjuje, rekli bi, zadače vseh slovenskih literaturnih in kulturnih društev. Bil je tudi dež. in drž. poslanec, kateremu so se čudili, da takó energično ume zagovarjati prava svojega naroda. Leto 1882 je spravilo tudi njega v znano „veleizdajsko“ pravdo; zagovarjal se je temeljito pred svojim višim in najvišim duhovenskim predstojništvom; dotični spisi ostanejo večni spomin temeljite učenosti in globokega mišljenja njegovega. A posledica je bila vendar, da je prestopil k pravoslavju, in temu zopet je bila posledica, da je šel ali se mu je potrebno zdelo, preseliti se v Rusijo. Tu je neumorno deloval še dalje za svoj narod, postal je v Kijevu protojerej, bil odlikovan od carja Aleksandra II. Pisal je nepretržno in premišljeval o potrebah ruskega preprostega naroda. Še letos je izdal poseben koledar, kateri smo omenili tudi mi, in njegovo zadnje narodno delo je bilo potovanje v Kavkaz, da bi preiskal zemljo, na katero bi se preseljeval ruski narod in opustil preseljevanje v Brazilijo. Po njegovem načrtu bi si ruski narod opomogel ne samo gmotno, ampak bi se povzdignil tudi navrstveno in rešil svojo narodnost. Ko se je vračal domov v Kijev ravno s tega dalekega in trudnega potovanja, je onemogel ter završil nepričakovano nagloma svoje plodovito in blago življenje. Ruski narod mu ostane večno hvaležen za izredne zasluge, ki si jih je pridobil zanj in za ljubezen, s katero je gorel do zadnjega izdihljeja zanj. B. e. II!

Češko razstavo je doslej obiskalo nad 1,700.000 ljudij, ki so plačali vstopnino; na tisoče in tisoče pa jo je ogledalo brezplačno. V zadnji čas ni obisk takó obilen, kakor poprej; vendar pa je ob praznikih po 30.000 in več obiskovalcev. Mnogi čakajo slavnostnih dnij, ko bode bival cesar v Pragi. Listi opozarjajo na srečke Praške razstave; te srečke so jako ugodne, ker razstavni odbor je uredil vse takó, da bi tudi tu imelo občinstvo dobiček. Srečkanje je 2krat: 1. okt. t. l. in 12. febr. 1892; glavna dobitka sta po 50 in 100 tisoč gld.

Hospodárska a prumyslova vystava v Kroměřiži. Tudi na Moravskem in sicer v Kroměřižu so letos priredili gospodarsko in obrtno razstavo. Otvorili so jo v 3. dan t. m. Ona ima razne oddelke, kakor so n. pr.: tkanine in odeje; kožuhovina in izdelki iz kavčuka; kovnine; izdelki kamneni, prsteni in stekleni; izdelki leseni; drobni izdelki; kemiška obrt; papirnati izdelki; grafiška in druga umetnijska; stroji;

znanstvene priprave; nastroji, godbeni itd. Tudi ta razstava je znamenita in bode blagodejno vplivala na nadaljnji razvoj kmetijstva in obrti v Moravi. „Velehrad“, ki ima za čas razstave svojo redakcijo in administracijo na razstavi, poroča in bode poročal o vsem podrobneje. V dan otvorjenja je priobčil ilustrovano razstavno prilogo.

Stoletnica kronanja Leopolda II. češkim kraljem bila je 6. sept. t. l. Jubilejna razstava spominja ravno tudi na to kronanje. Čehi so se prostovoljno spominjali tega dneva; po vseh krajih so v večer tega spominskega dne prižigali kresove in v obče prirejevali slavnosti v ta spomin. Sosebno mladočeška stranka je zagovarjala to praznovanje, in narod je dobro razumel pomen te stoletnice. Kazala pa se je mnogostranski bojzljivost vsled tega, ker so nemške stranke prezirale to stoletnico ravno takó, kakor n. pr. pred leti spomin na osvojenje Dunaja od Turkov. V Pragi, kjer se je igrala pred 100 leti opera „Titus“, katero je bil zložil Mozart nalašč v proslavljenje kronanja, se je letos prepovedala iz ničevnih vzrokov. Nemški listi so jako puhlo obsojevali spomin na zgodovinski dogodek, češ, da pred sto leti ste bili obe narodnosti, češka in nemška, soglasni, sedaj pa da niste. No, saj ste se obe narodnosti hoteli udeležiti tudi jubilejne razstave, potem pa se je nemška stranka skujala, a razstava je le oživela in toržestvuje kljub temu. Sosebno „Fremdenblatt“, organu zunanje politike, bi utegnili dobro zasoliti jo Čehi in Slovani, ko bi ne vedeli, da nemški listi presukavajo dejstva po svoje.

Šolska mladež i izložba. Tudi Hrvatje hočejo kar možno mnogoštevilno pošiljati šolsko mladino na sedanjo razstavo v Zagrebu. „Saveza hrv. učiteljskih društva“ je sklenila, da hoče primerno skrbeti zato.

V Zagrebu je sedaj živahno življenje. To, da je obiskalo nad 300 dalmatinskih Hrvatov sedanjo hrvaško razstavo, je zabeleženo v mnogem pogledu kot znamenit dogodek. Dalmatinski Hrvatje so se pri tem obisku jednoglasno izjavili za združitev s Hrvaško-Slavonijo. Ves hrvaški narod se je pokazal ob tej priliki složen v tej ideji, oziroma v tem stremljenju.

Pomenljivo pa je tudi to, da je ban hrvaški, da so se Madjari vedli takó, kakor da bi pritrjevali Hrvatom raznih dežel pri tem stremljenju. Se ve da Hrvati, oziroma dalmatinski Hrvati si želé značaj združitja po vsem drugače, kakor ga jim prikrito prisojajo Madjari.

Zanimivo je tudi to, da one nemške novine, katere pišejo v službi nemško-pruske politike, so obsojale Madjare in Hrvate zaradi pojavljanja o združitju Dalmacije s Hrvaško; trdile so celó, kakor da bi bilo tako stremljenje veleizdajsko. Pri tem so ti listi popolnoma pozabili, da so molčali in dosledno molčé, ko nemški nacionaleci celó v državnem zboru prorokujejo brez prikrivanja, da pride doba, ko bodo Nemci zahtevali ločenje Dalmacije poleg Galicije iz skupine kraljevin in dežel, zastopanih v Dunajskem državnem zboru. Ta točka nacionalne nemške stranke, z dr. Steinwenderjem na čelu, nemško-liberalnim listom ni bila in ni vele-

izdajška. Ti listi zajedno prezirajo dejstvo, da vsled raznih neporušnih državnopravnih aktov spada Dalmacija k Hrvaško-Slavoniji, in govori poseben reskript o tem tudi izza vladanja presvetlega cesarja Franca Josipa. Misliti je torej, da listi, ki pišejo za veliko nemško politiko, računijo z jedne strani na nevednost svojih nemških čitateljev, z druge strani pa da jim zaukazuje posebna taktika, ravno sedaj nasprotovati Hrvatom, oziroma celó Madjarom.

Kaj bi taki listi še le rekli, ko bi začeli Slovenci razpravljati ali celó potezati se za zgodovinsko pravo, katero je njim zagotovljeno v pragmatiški sankciji, ki je podstava, kakor drugim narodom, takó tudi Slovencem.

Drugo vprašanje se ve da je pri pojavljanju Dalmatincev in transilavskih Hrvatov pa to, kakó, v katerem redu, s kako taktiko je Hrvatom stremiti za izvršenjem združitja sedaj samo formalno tako imenovane trojedine kraljevine. Te taktike ni možno primerno določiti brez poštevanja drugih avstro-ogerskih Slovanov.

Kačiču, slavnemu jugoslovanskemu pesniku, so postavili Hrvatje tudi v Zagrebu krasen spomenik, ki ga je vstvaril slavni hrvaški kipar, v Trstu bivajoči Rendić. Odkril se je spomenik v prisotnosti dalmatinskih obiskovalcev Zagrebske razstave. Navdušenje je bilo veliko, in celó ban, ki ne govori in dela v smislu pravih narodnih strank, je proslavljal Kačiča in njegov pomen.

Provincijalna sinoda ruske unijatske cerkve bo zborovala 24. in 27. sept., potem 4., 11. in 13. okt. t. l. v Levovu. O tej sinodi bomo vsekakor tudi mi poročali.

Obščestvo Mih. Kačkovskago, velezaslužno društvo avstrijskih Rusov, je imelo občni zbor 27. avg. st. st. (8. sept. n. st.) v Levovu. O sklepah tega zbora, kateri so običajno poučni tudi za druge Slované, bomo poročali posebe.

„Sokol“, glasilo čeških Sokolov, namenjen tudi Sokolom ostalih avstro-ogerskih Slovanov, je izšel z dvojno številko skupno. Nadrobno popisuje sokolske slavnosti v Pragi. Pri velikem sprevedu je bilo udeleženi 260 jednot s 163 prapori in 5600 člani; k tem niso prišteti slovanski gostje, katerih je bilo tudi na stotine. List je priobčil tudi sliko 5. avg. t. l. umrlega češkega rodoljuba, za sokolstvo češko še posebe zasluženega rodoljuba Bědřicha Styblo, ki je imel naposled znano knjigarno na Vavčevskem namestju v Pragi. — Sokolom priporoča list, da bi tiskali posebno knjigo s podobami za vsakovrstno telovadbo, potem pa, da bi opustili sedanje „šerpe“ pri svoji obleki ter jih zamenili s preprostejšimi znaki. List „Sokol“, kateri smo uže označili tudi južnim našim Sokolom, priporočamo tudi sedaj, naj si ogledajo tudi sedaj izšli skupni št. 14. in 15. Stoji kot mesečnik 1 gld. za pol leta.

Francija in Anglija. Kakor znano, se je vrnila francoska eskadra z Ruskega tik bregov Velike Britanije in se je ustavila v jedni angleški luki. To je storila na povabilo angleške kraljice, katera je admiral Gervais-a in spremstvo njegovo celó pogostila jako ljubeznjivo in brzojavila predsedniku francoske republike Carnotu lepo zdravico, na katero je

on odgovoril takisto ljubeznjivo. „Варш. Дневникъ“ je dokazal v dveh člankih, da srečanje francoskega in angleškega brodovja ob bregovih britanskih ostane samo pozdravljenje brez posledic, vsekakor brez spremembe konstelacije evropskih velevlastij. Pomenljivo je, da ni bilo ne prvega ministra, ne princa Waleskega prisotnega, ko je gostila kraljica francoske goste. Anglija ostane pri svoji sebični kramarski politiki. Francijo bi rada motila zaradi interesov, katere ima ista v Egiptu. Anglija se laska Nemčiji, Italiji in Avstro-Ogerski zaradi lastnih interesov; Avstro-Ogerski se še posebe dobroika potem ko je ostala zmagovalka na trgih balkanskih in obče onih, kateri bi spadali naravnije v področje avstro-ogerske trgovine. Francijo bi rada brzдалa zaradi Egipta in seособno tudi zaradi Italije. Takó balansuje angleška politika med „ligo miru“ in med novima dejanskima zaveznicama, Francijo in Rusijo od druge strani. No, to balansovanje je preočitno in dokazuje jedino to, da čuti Anglija, da je — prešibka. V Angliji je pozdravila francosko brodovje samo kraljica Viktorija, in ni bilo niti Salisbury-ja zraven; na Ruskem pa sta pozdravljala francosko brodovje vlada in narod, in to je odločilna razlika.

Bismarck o centralizaciji. Ko je bil letos Bismarck v kopelih hižiških (Kissingen), so mu podarili dijaki dragocen kozarec in slavili ga kot ustanovitelja jednotne nemške države. Na to je odgovoril med drugim: *Nisem nikak prijatelj centralizacije, in ne pokladam tega državi za srečo, ako izhaja vse iz jednega središča (Pariz v Franciji). Pokladam to za poseben blagoslov božji, da ima nemško cesarstvo več kulturnih središč, in ne želim, da bi izginila, ravno takó, kakor ni možno želati si, da bi se izgubljali narodni kroji in ginila razna narečja.*

Kaj pomenjajo, vpraša češki „Čas“, ti izreki, ako jih porabimo, pristavimo k razmeram našega cesarstva? Gotovo nekaj do cela drugega, kakor si pa predstavljajo avstrijski centralisti in oboževalci železnega kancelarja!

Dunajski listi so dejanski ta del Bismarckovega govora tudi zatrli.

Sedaj pa vprašamo tudi mi: Ako si Bismarck celó za jeden in isti narod ne želi, da bi jedno kulturno središče pogoltnilo vsa druga središča, ako ne želi, da bi jedno središče potlačilo vse raznoterosti raznih nemških plemen, kakó bi bilo primerno, da bi Nemci po jednom in istem kopitu s svojo kulturo potlačevali kulture drugih, t. j. slovanskih narodov? Ako so za Nemce različnosti blagoslov božji, so tudi za Slovane; a te različnosti zopet ne potrebujejo, da bi jih pretvarjali in pačili, kakor zahteva nemški centralizem in germanizovanje, katero sledi iz tega centralizma. S tem pa, da Bismarck želi, da se ohranijo različnosti, in to naravne različnosti v nemškem cesarstvu, ne obsojuje onih kulturnih vezij, vsled katerih se čuti nemški narod jednoten in v obče

skupen. On priznava primernost tega, da ostanejo narodu razni kroji, v obče razni krajni in plemenski običaji, razna narečja, ne obsoja pa skupnega literaturnega jezika, skupne nemške literature itd.

Analogno se pravi Slovani avstro-ogerske države upirajo centralizaciji, katero hočejo nadaljevati nemške stranke v Cislitaviji, kakor so jo uvedli v Translitaviji Madjari; Slovani se upirajo pred vsem uničevanju svojstev, s katerimi so doslej delovali in so s tem vstvarjali svoje lastne kulturne tvorbe. Slovani se upirajo, da bi pogoltnil vse z jedne strani Dunaj, z druge strani pa Budapešt. Slovani mislijo analogno o svojih potrebah in naši državi, kakor se je izjavil Bismarck za nemška plemena, kulturna središča in nemško cesarstvo.

Kdor se spominja naših razpravljanj o raznih prilikah, razvidi, da se vjemamo z načeli, katera je poudarjal Bismarck nasproti nemškim dijakom.

A vendar, kakó daleč smo še Slovani sami od soglasja načel, katera izvirajo iz narave same narodov in njih plemen!

Književnost.

Obyvatelstvo měst a městeček v Čechah, na Moravě a ve Slezku. Dle nejnovějšího sčítání lidu sestavil Ant. I. Zavadil. V Horě Kutné 1891. Nakladem firmy K. Šolc. C. 90 kr.

Nové museum kralovství českého v Praze. Pod tímto názvem vyšel nákladem I. Otty v Praze stručný popis nového musea, který pro širí čtenářství sepsal I. M. Černý. Cena 20 kr. Novi muzej češki je monumentalno delo, ki krasi zlato Prago.

Dějiny kroje v zemích českých až po války husitské. Sepsal dr. Čeněk Zibrt. Svazek II. Rytířské odění v zemích českých ve století XIII. a XIV. — Kroj v zemích českých ve 2. polovici XIII věku az do příchodu královce Karla a jeho chote Blanky do Čech. S 90 obrázky od V. Krále z Dobré Vody j. v. V Praze 1891. Nakladem F. Šimáčka. Cena zl. 1:30.

Соловухинъ, сборникъ русскихъ художественныхъ и народныхъ пѣсенъ. Составилъ М. М. Ледекле. Рисунки барона М. П. Кюдта. С. Петербургъ. 1891. Str. 188 vel. 8. Ta po zunanji obliki kakor po odbrani vsebini prekrasni zbornik obseza 197 umetnih in narodnih pesmij; tudi umetne so take, da so narodu drage, da jih prepeva kakor pristno narodne. Knjiga ima zajedno več slik kot ilustracije pojedinim pesmim. Dve narodni priobčujemo mi v današnji števec našega lista; iz teh je znana Әй ухнемъ! s katero je očaroval zbor Slavjanskega tudi slovensko občinstvo. Knjigo priporočamo neruskim Slovanom toliko bolj, ko imajo le redko priliko, seznanjati se s pesniškim duhom preprostega ruskega naroda.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. n za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44